

VILNIAUS LOPŠELIS-DARŽELIS
„ATŽALĖLĖS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
„AUGAME KARTU“



PRITARTA

Vilniaus miesto savivaldybės

Administracijos direktoriaus 2017-08-28

Įsak. Nr. 30-2109

PATVIRTINTA

Vilniaus lopšelio-darželio „Atžalėlės“

Direktoriaus 2017-08-31

Įsak. Nr. V-47

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„AUGAME KARTU“

Vilnius, 2017

PROGRAMĄ ATNAUJINO:

Eglė Varnienė (direktorė)

Božena Luneckienė (direktoriaus pavaduotoja ugdymui)

Aldona Skamarakienė (auklėtoja metodininkė)

Eglė Jasinskienė (vyr. auklėtoja)

Alvyda Žliobienė (vyr. auklėtoja)

Božena Džurinska (vyr. auklėtoja)

Zita Kavoliūnienė (vyr. auklėtoja)

Rima Nemanienė (vyr. logopedė)

TURINYS

1. BENDROSIOS NUOSTATOS.....	6
1.1 Bendra informacija apie įstaigą.....	6
1.2 Vizija	7
1.3 Misija	7
1.4 Filosofija	7
1.5 Regiono savitumas	7
2. ĮSTAIGOS SAVITUMAS	8
2.1 Sveikatą stiprinančių mokyklų tinklas	8
2.2 Mažasis futboliukas	9
2.3 Tarptautinė programa „Žipio draugai“	10
2.4 „Kimochis“ programa	10
3. LAUKO ERDVIŲ ATNAUJINIMAS.....	11
3.1 Loginio mąstymo erdvė	11
3.2 Žalioji erdvė	12
3.3 Fizinio aktyvumo erdvė	13
4. KŪRYBIŠKUMĄ SKATINANTI APLINKA	13
5. Vaikų poreikiai	14
6. Pedagogų pasirengimas	15
7. Tėvų poreikiai	16
8. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais	17
9. Filosofinis programos pagrindas	19
10. Ikimokyklinio ugdymo principai	22
11. Ikimokyklinio ugdymo tikslai ir uždaviniai	24
12. Ugdymo turinys, priemonės ir metodai	25
13. Ugdymo(si) lūkesčiai, pasiekimų sritys, kompetencijos	26
14. UGDYMO TURINIO ĮGYVENDINIMAS	27
15. Gamtamokslinis ugdymas	28
16. SMART INTERAKTYVIOS lentos taikymas ugdymo procese	29
17. Ugdymo metodai	30
18. Edukacinė aplinka	32
19. Ugdymo priemonės	33

20. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų ugdymas	34
21. Gabių vaikų ugdymas	35
22. UGDYMO TURINYS	36
22.1 Sveikatos saugojimo kompetencija	36
22.2 Socialinė kompetencija	44
22.3 Komunikavimo kompetencija	49
22.4 Pažinimo kompetencija	53
22.5 Meninė kompetencija	67
23. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	75
LITERATŪRA	79

1. Bendrosios nuostatos

Ikimokyklinio ugdymo programa „Augame kartu“ (toliau - Programa) nustato ikimokyklinio ugdymo tikslą, uždavinius, programos įgyvendinimo prielaidas ir būdus, ugdymo gaires, ugdytinus vaikų pasiekimus ir pažangos vertinimo gaires.

Programa skirta vaikų nuo 1,5 iki 6 metų ugdytojams, pedagogams, tėvams (globėjams).

Šia programa siekiama:

- ❖ sudaryti sąlygas augti fiziškai ir psichiškai išsivysčiusiai asmenybei, turinčiai teigiamą savivertę, norinčiai ir gebančiai reikšti save;
- ❖ tenkinti kiekvieno vaiko poreikį žaisti, judėti, kurti, pažinti, eksperimentuoti;
- ❖ garantuoti vaikui galimybę rinktis veiklą pagal interesus ir poreikius, garantuoti interesų bei poreikių plėtojamą bei nuoseklų vaiko gebėjimų ugdymą(si).

Programa atnaujinta vadovaujantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu (2014) bei ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2015). Programa yra orientyras, leidžiantis pedagogui kryptingai organizuoti ugdomąją veiklą, kurti kokybiško ugdymo(si) sąlygas, individualizuoti ugdymo(si) turinį. Sudarant programą atsižvelgta į tėvų (globėjų) lūkesčius, įstaigos, regiono savitumą. Programa grindžiama visapusiško ugdymo(si) idėjomis ir apima visas ugdymo(si) sritis.

Ikimokyklinio ugdymo programos turinys nuolat peržiūrimas, atnaujinamas, derinant su švietimui keliamais tikslais ir uždaviniais, strateginiais dokumentais bei atsižvelgiant į vaiko ir šeimos poreikius.

1.1. Bendra informacija apie įstaigą

Ikimokyklinio ugdymo programos teikėjai Vilniaus lopšelis-darželis „Atžalėlės“ (toliau lopšelis - darželis).

Teisinė forma ir priklausomybė:

Lopšelis-darželis „Atžalėlės“ yra viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti juridinio asmens statusą, išlaidų sąmatą, herbinį anspaudą ir sąskaitą banke, įstatymų nustatyta tvarka galintis įgyti paramos gavėjo statusą ir gauti paramą.

Lopšelis-darželis priskiriamas ikimokyklinio ugdymo mokyklų tipui.

Lopšelio-darželio steigėjas Vilniaus miesto savivaldybės taryba.

Adresas: LT - 10206 Antakalnio g. 74, Vilnius, Lietuvos Respublika.

Telefonai: 852341580, 852341469; elektroninis paštas: rastine@atzaleles.vilnius.lm.lt

Internetinis puslapis: atzaleles.webs.com

VIZIJA

Atvira, nuolat besimokanti ir atsinaujinanti institucija, laiduojanti darną mažo vaiko ugdymą nuo vienerių iki septynerių metų, diegianti naujus ugdymo modelius, paremtus realiais finansais, kurioje sukurta daugiafunkcinė paramos šeimai sistema, glaudžiai bendradarbiaujant su ja.

MISIJA

Užtikrinti valstybės ir savivaldybės deleguotų funkcijų įgyvendinimą, sudarant galimybes kiekvienam bendruomenės nariui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją, būti savarankišku, veikliu, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis žmogumi.

FILOSOFIJA

Lopšelis-darželis siekdamas ilgalaikės sėkmės, susiformulavo savo pagrindines vertybes, kuriomis grindžiama visa įstaigos veikla, tai suburia žmones bendrai veiklai siekiant užsibrėžtų tikslų.

Lopšelio-darželio veikla remiasi humanistine filosofija, kuri pabrėžia vaiko saviugdos, saviraiškos, savirealizacijos galimybių svarbą ugdymo procese. Veikla grindžiama įsitikinimu, kad vaikai geriausiai vystosi, kai patys renkasi patirties kaupimo būdą, o ugdytojai gerai išmano vaiko raidos dėsningumus ir sudaro sąlygas jiems atsiskleisti.

REGIONO SAVITUMAS

Tenkinant poreikį pažinti artimiausią aplinką, vaikai supažindinami su lopšelio-darželio „Atžalėlės“ mikrorajono aplinka. Antakalnis įkurdintas tarp kalvų, aukštutinėje miesto dalyje. Didelis šio mikrorajono privalumas yra gražus gamtovaizdis. Kalvotas rajono paviršius, apsuptas pušynų, miškų ir parkų, mikrorajono teritorijoje – net keturi ežerai (Baldžio, Antavilių, Tapelio, Juodžio), vakariniu pakraščiu teka Neris. Sakoma, jog tai pats „žaliausias“ miesto rajonas – miškai ir parkai sudaro 70% teritorijos. Šis mikrorajonas išsiskiria ne tik savo gamtovaizdžiu, bet ir architektūra: Antakalnio bunkeriais, Slušų ir Sapiegų rūmais, Vileišio rūmais, Trinitorių vienuolynu ir Viešpaties Jėzaus bažnyčia, mokyklomis, biblioteka, globos namais, priešgaisrine gelbėjimo tarnyba, Saulės ir

Našlaičių kapinėmis, Kairėnų universiteto botanikos sodu, Pavilnių regioninių parku, didžiosios Britanijos ir Lenkijos ambasadomis, Antakalnio poliklinika ir ligonine, Petro ir Povilo bažnyčia, Antakalnio, Rokantiškių, Kairėnų, Valakampių tiltais, lietuvių kalbos bei lietuvių literatūros ir tautosakos institutais, Generolo Jono Žemaičio Karo akademija. Ugdytiniai pažins Gedimino pilį, Aukštutinės pilies Gedimino bokštą, Gedimino paminklą, Arkikatedros varpinę, Aušros vartus, Prezidento rūmus, Rotušę, Vilniaus Arkikatedrą baziliką, Nacionalinį ir taikomosios dailės muziejus, Gintaro muziejų-galeriją, Trijų kryžių kalną ir Kalnų parką ir kt.

2. Įstaigos savitumas

Lopšelio-darželio „Atžalėlės“ ikimokyklinio ugdymo samprata akcentuoja, kad žmogaus asmenybės ir sveikatos ištakos glūdi jo vaikystėje. Ankstyvame amžiuje įgyti įgūdžiai ir įpročiai yra patvariausi ir išlieka ilgiausiai. Todėl pirmasis mūsų įstaigos žingsnis – saugoti ir stiprinti fizinę bei psichinę vaiko sveikatą, tenkinti pagrindinius jo poreikius: saugumo, aktyvumo, saviraiškos. Pedagogai įtvirtindami sveikos gyvensenos įgūdžius, formuoja sveikatos, kaip vertybės, sampratą, padeda vaikams pažinti, suvokti save, suteikia žinių apie sveikatos stiprinimą, skatina laikytis sveikos gyvensenos principų kasdienėje veikloje. Tam yra sukurta pedagogų įstaigos sveikatinimo programa „SVEIKAS VAIKAS - LINKSMAS VAIKAS“.

2.1. Sveikatą stiprinančių mokyklų tinklas



Įstaigoje ypatingas dėmesys skiriamas vaikų sveikatos stiprinimui, fiziniam aktyvumui, sveikos gyvensenos ugdymui. Nuo 2016 metų priklausome sveikatą stiprinančių mokyklų tinklui „**Sveika mokykla**“ bei aktyviai dalyvaujame jo organizuojamoje veikloje.

Mūsų įstaigos pedagogai, vaikai, tėvai, sveikatos priežiūros specialistė, socialiniai partneriai aktyviai organizuoja įvairius renginius įstaigos, mikrorajono, miesto bendruomenės mastu:

sveikatinimo valandėlės, edukacines pramogas ir kt. Aktyviai dalyvaujame įvairiose akcijose, projektinėse veiklose. Mūsų siekis:

- ◆ ugdyti teigiamą požiūrį į sveiką gyvenseną,
- ◆ kurti šiuolaikišką, sveikatą stiprinančią ir ugdančią aplinką,
- ◆ išmintingai rūpintis gamtiškąja vaiko prigimtimi, stiprinti jo fizinę ir psichinę sveikatą,
- ◆ formuoti vaikų sveikos mitybos įgūdžius, suteikiant vaikams žinių apie sveiką maistą, racionalią bei subalansuotą mitybą.

Mūsų sveikatos stiprinimo ir saugojimo programos prioritetas - nuo mažens vaikams formuoti sveikos gyvensenos įgūdžius ir nuostatas, siekiant tapti įpročiais.

2.2. Mažasis futboliukas



Esame nuo 2016 m. lapkričio 08 d. įstoję į programos „Sugrąžinkime vaikus į stadionus“ projektą „Futboliukas“. Mažasis futboliukas – tai netradicinis, įdomus, linksmas būdas stiprinantis vaikų fizinę sveikatą.

Tikslas – naudojant žaidimus ir pedagoginę “smagaus futbolo žaidimo koncepciją”, suteikti vertingos ir praturtinančios žaidimo patirties, kartu populiarinant futbolą, pritraukiant vaikus ir ugdant įvairiausius jų talentus.

Mūsų pedagogų siekiamybė:

- ◆ noras padėti vaikams tobulėti fiziškai,
- ◆ nauda visapusiškam vaiko raidos vystymuisi,
- ◆ gera vaiko savijauta,
- ◆ ugdyti pažinimo motyvą.

Futboliukas – tai džiaugsmas, žaidimas, linksmybės, ugdymas, atsakomybė, bendradarbiavimas. Projektu siekiame stiprinti draugystę ir sportinį bendradarbiavimą tarp dalyvių bendruomenių.

2.3. Tarptautinė programa „Zipio draugai“



Tarptautinė programa „Zipio draugai“ leidžia mūsų vaikams įgyti socialinių bei emocinių sunkumų įveikimo gebėjimų, siekiant geresnės vaikų emocinės savijautos. Programa „Zipio draugai“ moko vaikus, kaip įveikti kasdienes emocinius sunkumus: atstūmimą, vienatvę, patyčias ar priekabiavimą, sunkius pokyčius. Padeda suvokti ir skatina kalbėti apie savo jausmus, ieškoti būdų su tais jausmais susitvarkyti. Moko vaikus empatijos, susirasti draugų, kreiptis paramos ir ją priimti bei padėti aplinkiniams.

2.4. Emocinio intelekto programa „Kimochis“



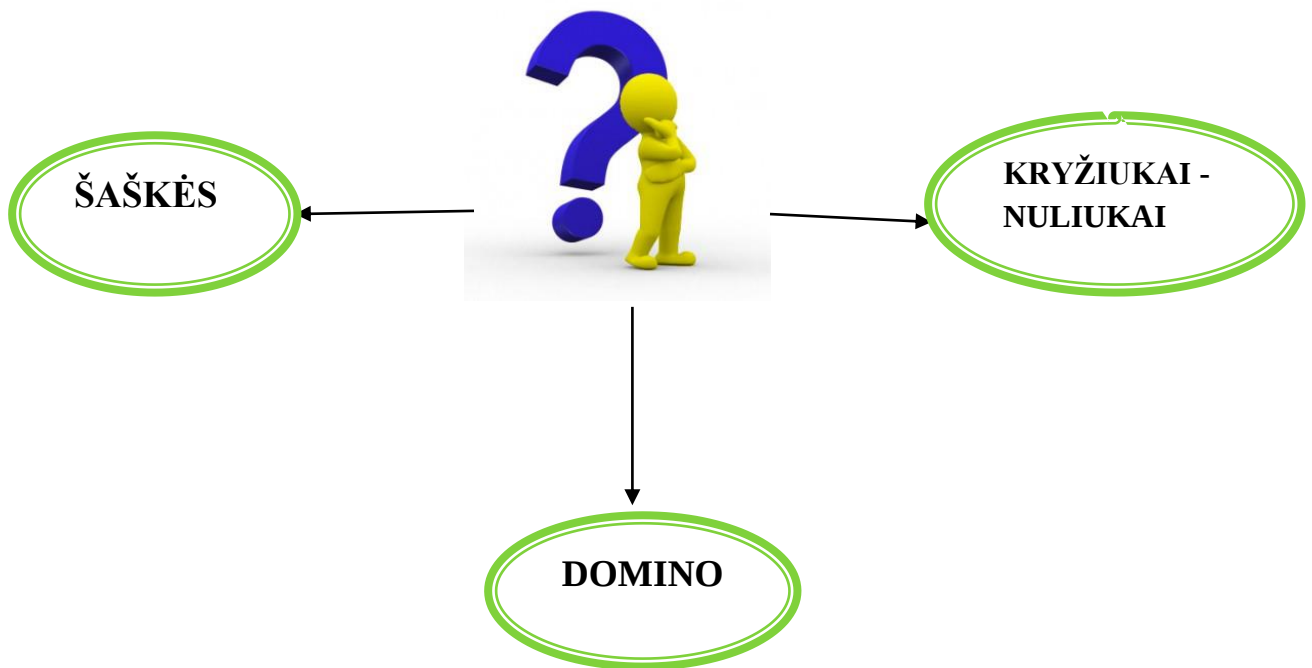
Tai paprasta ir efektyvi ugdymo programa, kur smagios, įtraukiančios ir inovatyvios veiklos, padeda vaikams įgyti pasitikėjimo savimi ir išmokti spręsti sudėtingas socialines-emocines situacijas. Žaislai kimočiai padeda kalbėtis apie jausmus. Dalydamiesi jausmais, vaikai ugdomi pasitikėjimą, geranoriškumą, savimone, dėkingumą, savikontrolę, gebėjimą greitai atgauti jėgas, nusiraminti.

Mūsų ugdytojai siekia, kad vaikai išmoktų įvairiose realiose situacijose vartoti teigiamus žodžius ir veiksmus, drąsiai kalbėtų apie savo jausmus ir savijautą, išklaustytų bendraamžius, juos atlaidžiau ir geranoriškiau vertintų žaidžiant su *kimočiais*.

3.Lauko erdvių atnaujinimas

Lopšelyje-darželyje „Atžalėlės“ siekiame nuolatinio ugdymo, edukacinių erdvių bei darželio aplinkos atnaujinimo bei modernizavimo. Mūsų tikslas - funkcionalios erdvės vaikų šiuolaikiškam ugdymui ir žaidimams.

3.1. LOGINIO MĄSTYMO ERDVĖ



Mūsų įstaigos pedagogai linksmi moko ugdytinius loginio mąstymo. Šie žaidimai skatina vaikus:

- mąstyti ir rasti teisingą sprendimą,
- veikti pagal taisykles,
- siekti rezultato,
- lavina vaiko sumanumą, dėmesį, regimąją ir girdimąją suvokimą, atmintį.

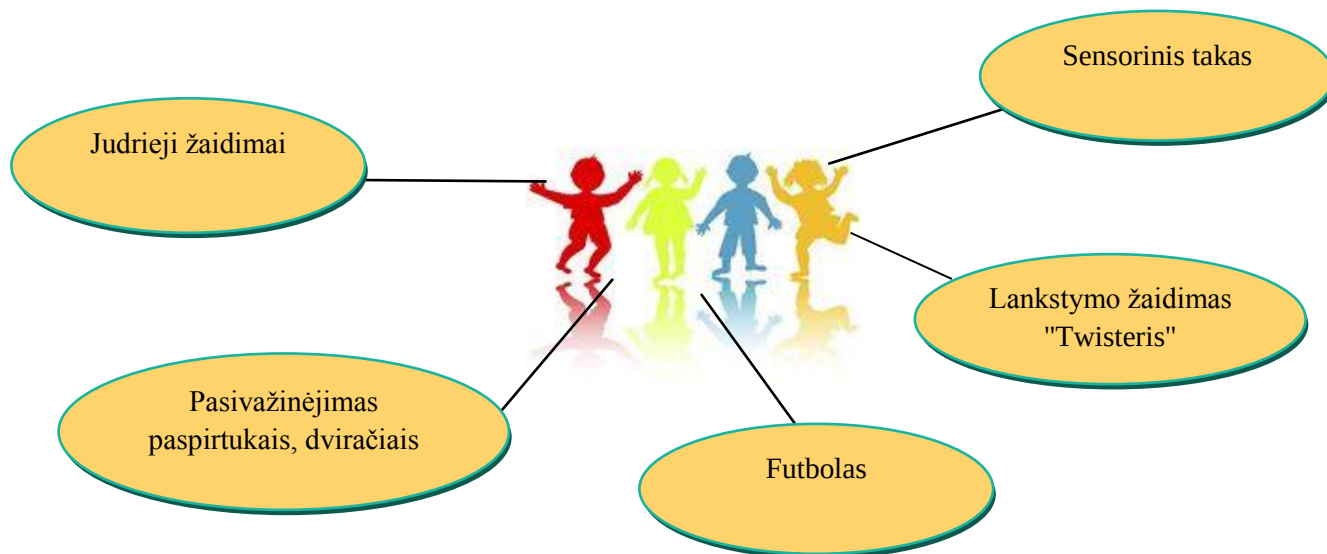
3.2. ŽALIOJI ERDVĖ



Stebėdami veiksmingas vaikų veiklos lauke organizavimo permainas, plėtojame ir kitas lauko pedagogikos idėjas, iš kurių itin vaikų mėgstama – **žaliosios erdvės** įrengimas, kurioje siekiame vaiko ugdymo bei pažinimo skatinimo per tyrimą, praktinę veiklą. Įdomi, motyvuojanti projektinė veikla suburia visą įstaigos bendruomenę. Buvimas žaliojoje erdvėje suteikia vaikams:

- norą pažinti ir veikti, rasti, tyrinėti, kelti klausimus ir ieškoti atsakymų, samprotauti apie tai, ko išmokome, numatyti tolesnės veiklos žingsnius;
- aktyviai veikiant pažinti visas augalų augimo stadijas, ugdo jų socialinę patirtį: moko pareigingumo, atsakomybės, pratina saugoti augmeniją ir vertinti jos teikiamą naudą sveikatai;
- padeda neprarasti ryšio su gamta, ugdyti meilę bei pagarbą jai.

3.3. FIZINIO AKTYVUMO ERDVĖ



Mūsų įstaiga siekia, kad kasdieninis fizinis aktyvumas taptų įpročiu. Mes siekiame:

- lavinti fizinės ypatybės, vikrumą, jėgą, lankstumą, kūno laikyseną, pastabumą, dėmesio koncentraciją;
- turtinti vaikų judriai veiklai palankią aplinką, tenkinančią jų prigimtinių aktyvaus judėjimo poreikį;
- praturtinti darželio aplinką priemonėmis, skirtomis judriai vaikų veiklai;
- vykdyti švietėjišką veiklą įstaigos bendruomenei, paskatinti fizinį aktyvumą;
- organizuoti įvairias aktyvaus judėjimo veiklas, sportinius renginius, pramogas įstaigos bendruomenei.

4. Kūrybiškumą skatinanti aplinka



Įstaigos bendrojo naudojimo patalpas– laiptines, salę, koridorių – dekoruojame bendruomenės narių parodomis, rengiame ekspozicijas metų prioritetų pristatymui. Tokiu būdu:

- ✚ Skatiname vaiką veiklos metu įgytas žinias perteikti kūrybinėje veikloje.
- ✚ Siekiame ugdyti vaikų estetinį skonį, kūrybiškumą bei maloniai nuteikti įstaigoje dirbančius ir apsilankančius.
- ✚ Skatiname darželio bendruomenės bendravimą ir bendradarbiavimą.

Taigi įstaigos interjeras kuriamas kūrybingų pedagogų, tėvų bei vaikų rankomis.

5. Vaikų poreikiai

Šiandien kinta vaiko socializacijos ir adaptacijos prie kintančių aplinkos sąlygų samprata:

„Trapaus, priklausomo ir pažeidžiamo vaiko sampratą šiandien keičia požiūris į vaiką kaip kompetentingą asmenybę“ (Sommer, D., 2005). Mes siekiame, kad vaikas mūsų įstaigoje būtų saugus, mylimas, gerbiamas, aktyvus, smalsus, pastebėtas ir pripažintas. Šiam tikslui pasiekti stengiamės pastebėti kiekvieno vaiko individualius poreikius. Tačiau skirtingų vaikų poreikiai skiriasi.



1 pav. Pagrindiniai vaikų poreikiai

Lopšelyje - darželyje „Atžalėlės“ į grupes integruojami vaikai, turintys specialiųjų poreikių. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams teikiama korekcinė, logopedopagalba. Individualias vaikų ugdymosi problemas padeda spręsti Vaiko gerovės komisija. Užtikrinamos lygios galimybės ugdytis vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių:

- ◆ Vaikų ugdymo turinys formuojamas, pritaikant programos turinį ir atsižvelgiant į **kiekvieno vaiko** specialiuosius ugdymosi poreikius, pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijas ir tėvų lūkesčius.
- ◆ Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas grindžiamas vaiko gebėjimų, poreikių ir interesų pažinimu, parenkant ir taikant individualius ugdymo metodus, formas, specialiąsias mokymo ir techninės pagalbos priemones, sukuriant tinkamą ugdymo ir ugdymosi aplinką.
- ◆ Vaikui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, sudaromos sąlygos ugdytis pagal jo gebėjimus ir galias: pedagogas kartu su švietimo pagalbos specialistais, vaiko tėvais teikia reikiamą pagalbą, stiprindami vaiko motyvaciją mokytis, tobulėti, plėtoti kompetencijas, sumažinti, įveikti arba kompensuoti ugdymo procese kylančius sunkumus.

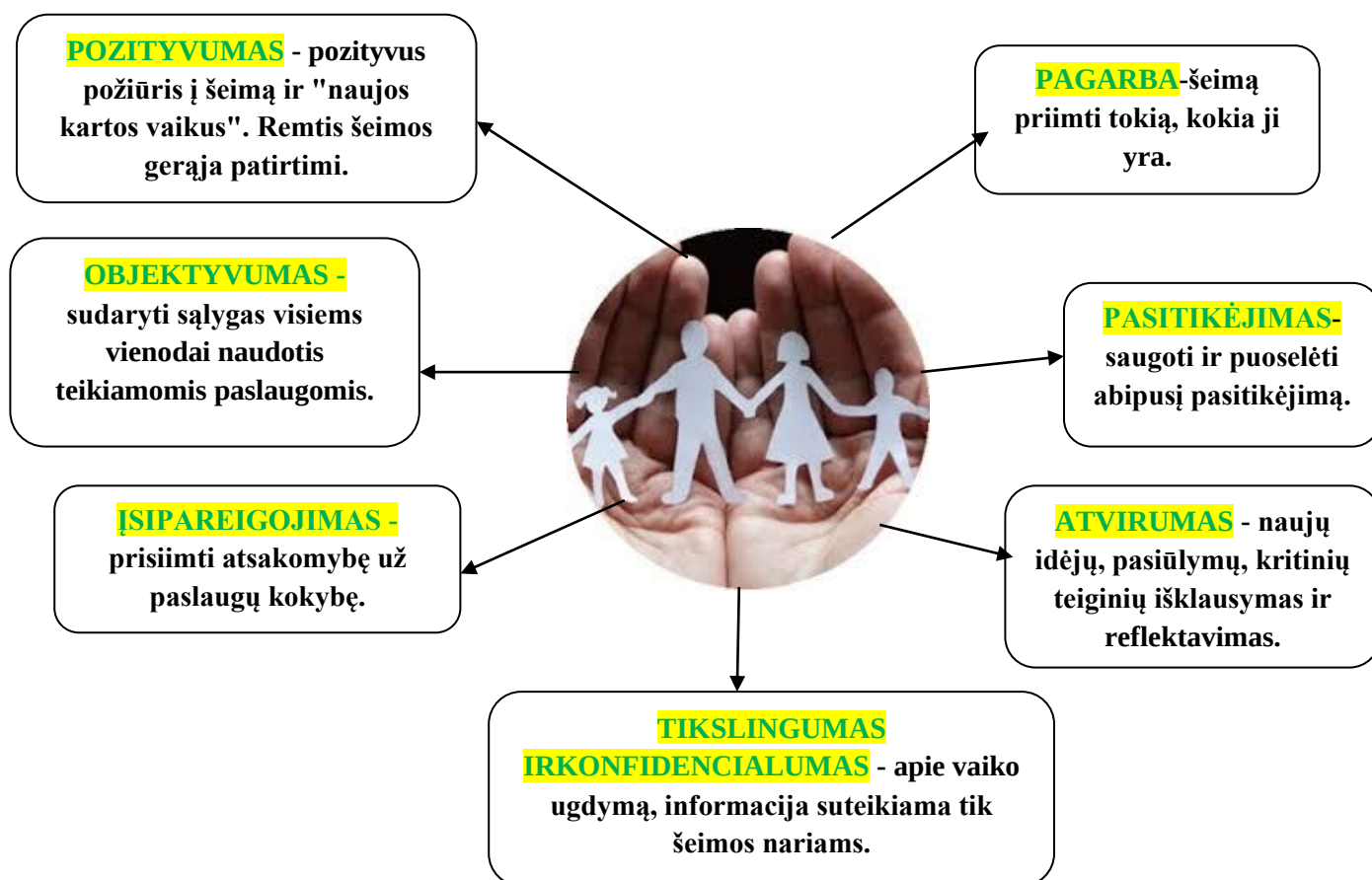
6. Pedagogų pasirengimas

Įstaigoje dirba 12 ikimokyklinio ugdymo pedagogų, 2 priešmokyklinio ugdymo pedagogai, meninio ugdymo pedagogas, logopedė. Pedagogai yra kompetentingi, kūrybiški, turintys kvalifikacines kategorijas, pastoviai keliantys savo kvalifikaciją. Gebantys sėkmingai organizuoti ugdymo procesą, siekia užtikrinti aukštą ugdymo kokybę vaikams, taiko netradicinius metodus dirbdami su vaikais.

Siekdami nuolatinio profesinės kompetencijos augimo ir ugdymo proceso veiksmingumo užtikrinimo, pedagogai kaupia gerą patirtį bei dalinasi ja kasdieninėje veikloje bei praktinių seminarų metu.

7. Tėvų poreikiai

Šeimos ir darželio partnerystė



2 pav. Bendradarbiavimo su šeima nuostatos

Atsižvelgiant į tėvų pageidavimus ir lūkesčius, tenkiname svarbiausius kiekvieno vaiko poreikius, puoselėjame jo individualumą, iniciatyvumą, kūrybiškumą. Pedagogų ir šeimos sąveika grindžiama pozityviomis nuostatomis:

- ◆ tarpusavio pasitikėjimu ir konfidencialumu;
- ◆ aktyvių visų ugdymo dalyvių bendradarbiavimu ir partneryste;
- ◆ įsiklausymu į vienas kito poreikius ir interesus;
- ◆ pagarba šeimos vaidmeniui, ugdant vaiką;
- ◆ pagarba ir tolerancija kitoms kalboms ir kultūroms.

8. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais

Mūsų įstaiga siekia nuolat pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su socialiniais partneriais. Siekiame veiklos tobulinimo ir gerosios darbo patirties sklaidos, sudarant galimybę edukacinių, kultūrinių ryšių plėtotei. Įstaiga tampa vis labiau veikli, informatyvi kai veikiama ne tik jos teritorijoje, bet ir už jos ribų. Formuojame bendradarbiavimo kultūrą, gerėja vaikų saviraiška.

- ◆ Vilniaus teatras „Lėlė“ (išvykos į teatro spektaklius ir kitus renginius).



- ◆ Vilniaus miesto savivaldybės centrinė biblioteka, Antakalnio filialas (pažintinės ekskursijos į biblioteką).



- ◆ VŠĮ „Vaikų ugdymas“ (paskaitos, diskusijos pedagogams, tėvams ir kitiems ugdytojams bei visai bendruomenei vaikų ugdymo klausimais).



- ◆ Lietuvos Vaikų ir jaunimo centras (paskaitos, diskusijos pedagogams, tėvams ir kitiems ugdytojams vaikų ugdymo klausimais).



- ◆ Vilniaus lopšelis-darželis „Ozas" (dalijimasis gerąja patirtimi, praktinės patirties sklaida, projektai).



- ◆ Vilniaus lopšelis-darželis „Žiogelis“ (dalijimasis gerąja patirtimi, praktinės patirties sklaida, projektai).



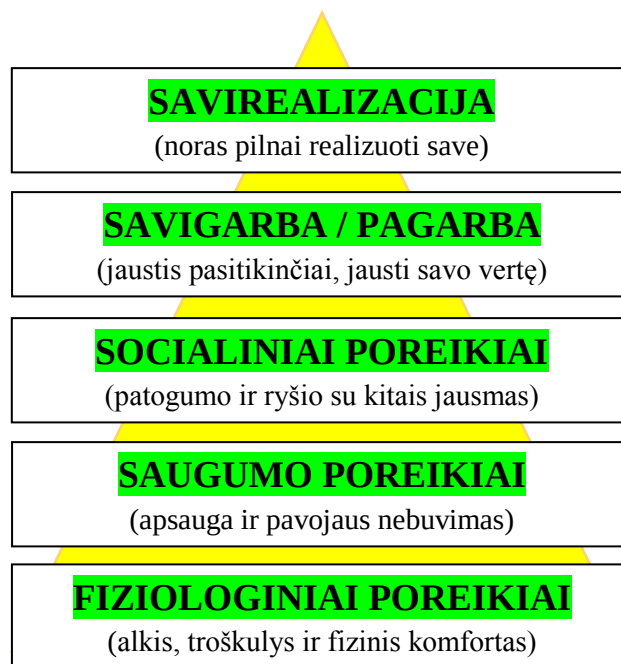
- ◆ Vilniaus vaikų darželis „Naminukas“ (dalijimasis gerąja patirtimi, praktinės patirties sklaida, projektai).



- ◆ Vilniaus Antakalnio priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba (educacinės išvykos).
- ◆ Vilniaus miesto metodinio ratelio „Neris“ įstaigos pedagogai (dalijimasis gerąja patirtimi, praktinės patirties sklaida, projektai).

9. Filosofinis programos pagrindas

Ikimokyklinio ugdymo programa „Augame kartu“ inicijuoja aplinkos, kurioje vaikai jaučiasi fiziškai ir emociškai saugūs, kūrimą. Svarbiausias programos prioritetas yra pagrindiniai vaikų poreikiai, į kuriuos būtina atsižvelgti (remiamasi A. Maslow poreikių hierarchinės sistemos teorija). Programa siūlo veiklas ir ugdymo(si) strategijas, kurios reikalauja pastangų, tačiau vaikams yra įveikiamos. Svarbu, kad ji suteikia vaikams galimybę rinktis veiklą ir patiems ugdytis. Toks požiūris į vaiko pažinimą sudaro Programos pagrindą ir padeda vaikams jaustis kompetentingiems, daryti sprendimus ir ugdytis.



3 pav. Poreikių hierarchija pagal A. Maslow

Aštuonios žmogaus raidos krizės pagal E. Erikson

Vaiko raida vyksta sklandžiai, kai patenkinami vaikų poreikiai (remiasi E. Erikson „Aštuonių žmogaus raidos stadijų“ teorija). Stadijos, kurias vaikai pereina iki to laiko, kol ateina į ikimokyklinio ugdymo įstaigą ir būdami joje yra: pasitikėjimas ir nepasitikėjimas, savarankiškumas ir gėda bei abejonės, iniciatyva ir kaltė. Pedagogai grupėje sukuria patikimą ir saugią aplinką, sustiprinančią vaikų pasitikėjimo jausmą ir padedančią nepasitikintiems, turintiems neigiamos patirties vaikams. Pedagogai padeda vaikams tapti savarankiškais, sukurdami tam tikrus apribojimus ir kartu leisdami elgtis savarankiškai, gerbia vaikų pastangas tapti savarankiškais ir skatina jų kompetencijos jausmą.

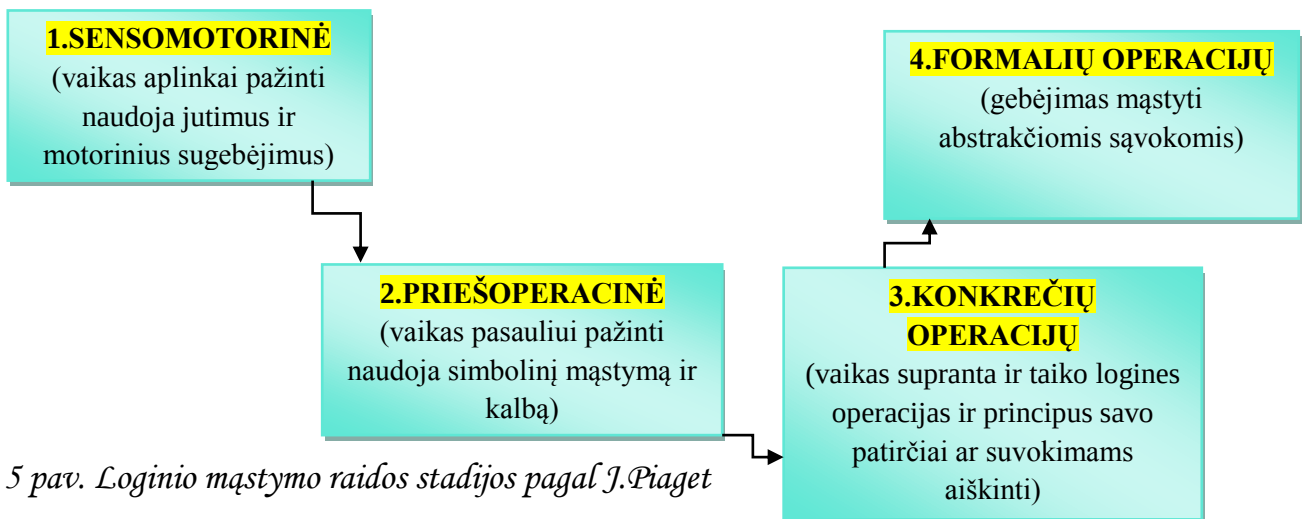
Programa ypač didelę reikšmę teikia aplinkos, skatinančios vaikus eksperimentuoti, tyrinėti ir siekti savo tikslų, sukūrimui, taip užtikrinant vaiko pozityvų reagavimą į sunkumus, atsakomybės nevengimą, mėgavimąsi baigtais darbais ir tikslingumo jausmo patyrimą.



4 pav. Aštuonios žmogaus raidos krizės pagal E. Erikson

Loginio mąstymo raidos stadijos pagal J. Piaget

Vaikai tobulina savo tikslų pasaulio supratimą, manipuliuodami konkrečiais objektais pagal (J.Piaget loginio mąstymo raidos teorija). Jų žinios kaupiasi, kai jie eksperimentuoja, atranda ir modifikuoja ankstesnį mąstymo būdą, inkorporuodami naujas išvagas. Programoje formuojama aplinka ir inicijuojamos veiklos, skatinančios pažinti vaiko ugdymą. Individualiai pasiūlydami vaikams įvairaus sudėtingumo veiklą ir įvairias pasirinkimo galimybes, pateikdami įvairaus sudėtingumo komentarus, mūsų įstaigos pedagogai kuria ugdymosi pasaulį, kurį vaikai gali įveikti.



Socialiniai vaiko pažinimo raidos komponentai pagal L. Vygotskį

Veikdami grupėje, vaikai turi progą sekti kitų pavyzdžiu, klausyti kitų grupių narių patarimų, komentarų, klausimų, kartu veikti (remiasi L.Vygotski socialinių vaiko pažinimo raidos komponentų teorija). Programoje grupė yra bendruomenė - vieta, kurioje ugdymas paremtas pozityviais pačių vaikų santykiais bei suaugusiųjų ir vaikų sąveika.

L. Vygotskis teigė, kad vaikui labai svarbi jo socialinė aplinka ir kalba.



6 pav. Socialinio vaiko pažinimo raidos komponentai pagal L. Vygotskį

Žaidimas - kaip svarbiausias mokymo būdas pagal Ž.Pjažę

Vaiko žaidimą jis laikė kūryba, nes žaisdamas vaikas suvokia ir atkuria pasaulį, įprasmina jį.

Mūsų įstaigoje plačiai skleidžiasi **VAIKO** intelekto raidos klasiko Žano Pjažė idėjos. Vaikui neužtenka žinių, informacijos, patirties, gaunamos iš kitų žmonių.

Pedagogai sukuria tokią aplinką, kurioje mūsų mažieji tyrinėtojai ir nepriklausomi mąstytojai geba patys atrasti pasaulį. Jie patys eksperimentuoja, kuria, fantazuoja, kelia hipotezes, jas tikrina. Pedagogą ir vaiką vienija kūrybinė sąveika. Svarbus ir spontaniškas vaiko ugdymas, kai ugdymui išnaudojamos netikėtai susidariusios situacijos.



10. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Integralumas:

- siekiama ugdymo tikslų, uždavinių, turinio, metodų dermės;
- sudaromos sąlygos socializacijai;
- ieškoma ugdymo sąsajų su socialiniu - kultūriniu kontekstu;
- atsižvelgiama į įstaigos ypatumus;
- vaiko patirtis integruojama į ugdymo procesą nepriklausomai nuo jos lygmens.

Individualizavimas:

- gerbiama vaiko šeimoje sukaupta patirtis;
- vadovaujamas jo ir šeimos interesais;
- padedama vaikui jaustis visaverte asmenybe, atsižvelgiant į jo individualius poreikius, juos išryškinant bei atskleidžiant;

- vaiko ugdymo individualizavimas, atsižvelgiant į jo augimo ir vystymosi tempą, spec. poreikius, gebėjimą ugdytis pagal išgales.

Humaniškumas:

- gerbiama vaiko asmenybė, jo savitumas;
- garantuojama teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį;
- pastebimas ir gerbiamas kiekvienas vaikas;
- palaikomi vaikų sumanymai, džiaugiamasi jų laimėjimais;
- sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimui;
- pedagogų ir vaikų santykiai grindžiami tarpusavio pasitikėjimu, atsakomybe, pagarba kito nuomonei, interesams.
- sudaromos sąlygos socialinei, kultūrinei migrantų vaikų adaptacijai ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo grupėse, palaikyti ryšius su šeimomis ir kita.

Tautiškumas:

- vaikui padedama perimti tautos bei krašto kultūros tradicijas;
- vaikas mokomas būti savo tautos kultūros vertybių saugotoju;
- ugdoma meilė ir pagarba savo tautos, vietinės bendruomenės tradicijoms ir papročiams.

Demokratiškumas:

- pedagogai, vaikai ir tėvai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai ir dalyviai;
- lygiavertės pedagogo ir vaiko partnerystės puoselėjimas.

Žaismingumas:

- pripažįstamas vaiko poreikis žaisti;
- vaikų žaidimai traktuojami kaip jų gyvenimo ir ugdymosi būdas.

Inovatyvumas:

- atvirų, visiems prieinamų naujovių diegimas, išsaugant dorovės normas bei tautiškumą;
- nuolatinis ugdymo turinio atnaujinimas vadovaujantis ugdymo tikslais ir uždaviniais.

Šių principų laikosi mūsų pedagogai, planuojant ugdymo turinį, parenkant metodus ir priemones, kuriant ugdymo aplinką, organizuojant ugdymo procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas.

11. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Tikslas: Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, siekti, kad kiekvienas vaikas:

- ❖ pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes,
- ❖ vadovautųsi sveikos gyvensenos, aktyvaus gyvenimo būdo vertybinėmis nuostatomis, plėtotų individualias fizines galias tiek spontaniškoje, tiek tikslingai inicijuojamoje veikloje, įgytų teisingą požiūrį į gamtą, ekologinės kultūros pradmenis,
- ❖ išreikštų mintis žodžiais ir sakiniais, atskirtų žodžių garsų girdėjimą ir skirtumą, domėtųsi abėcėle, pažintų kai kurias raides, bandytų suprasti spausdintą tekstą,
- ❖ domėtųsi aplinkos tyrinėjimu, pasikeitimų pastebėjimu, suvoktų skaitmenis, formas ir jų ryšius, tobulintų erdvinį, matmenų suvokimą, įgytų duomenų rinkimo, sisteminimo ir pateikimo pradmenis.
- ❖ domėtųsi savo šalies pažinimu, aktyviai dalyvautų ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime, atpažintų ir toleruotų žmonių panašumus ir skirtumus, įgytų socialinių įgūdžių, suvoktų savo jausmus ir tinkamai juos išreikštų, suprastų taisyklių būtinumą,
- ❖ plėtotų saviraiškos bei kūrybinės veiklos galimybes, įgytų supratimą apie muziką ir muzikos išraiškos formas, kūno gebėjimą judėti, naudotų meninių priemonių įvairovę saviraiškai, išbandytų įvairias meno formas,
- ❖ mokytųsi pažinti ir veikti: keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnius veiklos žingsnius.

12. UGDYMO TURINYS, PRIEMONĖS IR METODAI

Programos ugdymo turinys orientuotas į vaiko poreikius, saviraiškos savirealizacijos galimybes. Ugdymo turinį skirstome pagal vaiko kompetencijas: sveikatos, socialinę, komunikavimo, pažinimo ir meninę. Kiekvienai iš kompetencijų priskiriame pasiekimų sritis, aprašytas ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše. Išskirtos kompetencijos sudaro ikimokyklinio ugdymo pagrindą, tačiau yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir dažnai iš dalies persipina. Vienos kompetencijos raida veikia kitą ir yra veikiamą kitų kompetencijų raidos, todėl būtina atsižvelgti į kiekvieną kompetenciją atskirai bei į jų formuojamą visumą. Ugdymo turinio įgyvendinimui rekomenduojame šias temas:

„Aš grupėje. Mano darželis“, „Saugausi aš – saugokis ir tu“, „Kas darže užaugo, kas sode sunoko?“, „Miško paslaptys. Medžiai mano aplinkoje“, „Gyvūnų pasaulis. Mylimas gyvūnėlis“, „Duonelė ant mūsų stalo “Rudens orai“ „Kuo norėčiau būti?“, „Tarp žvakelių ir žvaigždelių“, „Mes panašūs ir visiškai skirtingi“, „Diena keičia naktį“, „Svečiuose pasaka. Mano knygelės“, „Jau žiema! Adventiniai vakarojimai“, „Noriu didelis užaugti“, „Močiutės arbatėlės“, „Kalėdų Senelio belaukiant“, „Mano namas ir gatvė“, „Baltasis badas žvėreliams ir paukšteliams“, „Daiktai aplink mus. Suskaičiuoki jei gali“, „Formos aplink mus. Išmatuoki jei gali“, „Mano dantukai – kramtukai. Mano akytės, kad matytčiau“, „Mano gimtinė – Lietuva“, „Žiema, laikas iš kiemo!“, „Kaip atgaivinti sėklas?“, „Mažieji amatininkai“, „Pavasario sulaukus“, „Sveiki sugrįžę, mieli sparnuočiai“, „Aš ir kitų žmonių jausmai“, „Vandens lašelio kelionė“, „Spalvų savaitė“, „Rieda margučiai“, „Į pagalbą gamtai“, „Mano mamytė“, „Jau nubudo vabalai“, „Gėlės mano darželyje“, „Kartu su šeima“, „Pievelės gyventojai“, „Važiuojam - transporto priemonių rūšys “Žolynai mano aplinkoje“, „Aš – dailininkas“, „Debesėli, kur plauki?“, „Darbštuolis vėjas”

Veiklos, temos sąlyginės, siūlomos vaikų, pedagogo, aplinkybių. Atsižvelgiant į metų rato cikliškumą, sezoniškumą, šventes ir tradicijas. Pedagogas stebi vaikų susidomėjimą kiekviena tema, reflektuoja patirtį, tariasi su vaikais.

13. UGDYMO(SI) LŪKESČIAI

SVEIKAS sveikatos, sveikos gyvensenos įgūdžių stiprinimas; emocinės savijautos gerinimas; judesių ir laikysenos tobulinimas; ištvermingumo didinimas; geranoriškumas ir empatija; gebėjimas įveikti kliūtis.
ORUS pasitikėjimas savimi; veiklos tikslingumas; planingumas; buvimas greta ir kartu su kitais; prisitaikymas prie besikeičiančios aplinkos; lyderio savybių įgijimas.
BENDRAUJANTIS bendravimo ir savirealizacijos poreikio tenkinimas; keitimasis sumanymais, idėjomis; tautos kultūros paveldo ir gimtosios kalbos modelio perėmimas.
SMALSUS orientavimasis kasdieninio gyvenimo situacijose; gamtinės ir sociokultūrinės aplinkos supratimas; pagarbos gyvybei, meilės gimtinei žadinimas; noro pažinti ir mokytis skatinimas; mąstymo nuoseklumas, tikslumas ir lankstumas; noras pažinti ryšių ir santykių tarp daiktų ir reiškinių dėsningumas.
KURIANTIS vaizduotės ir emocinio pasaulio turinimas; saviraiškos bei kūrybinės veiklos galimybių plėtimas; individualumo ir unikalumo atskleidimas; vaizduotės, mąstymo išlaisvinimas; originalumo ir unikalios saviraiškos skatinimas, prigimtinių talentų plėtojimas.
SĖKMINGAI BESIUGDANTIS įdomios veiklos, aktualios ir prasmingos veiklos; naujos informacijos radimas; kliūčių įveikimas ir užsibrėžtų tikslų siekimas; stebėjimas, eksperimentavimas, atsakymų į iškilusius klausimus ieškojimas; naujų dalykų atradimas; išvadų darymas; savarankiškas kasdieninio gyvenimo ir ugdymosi problemų bei tinkamų jų sprendimo būdų įžvelgimas; sėkmės patyrimas; mokymosi motyvacija ir sėkmė; aiškinimasis, ką jau moka, žinojimas, ką norėtų ir kaip galėtų išmokyti.

PASIEKIMŲ SRITYS

Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai
Fizinis aktyvumas
Emocijų suvokimas ir raiška
Savireguliacija ir savikontrolė
Savivoka ir savigarba
Santykiai su suaugusiais
Santykiai su bendraamžiais
Sakytinė kalba
Rašytinė kalba
Aplinkos pažinimas
Skaičiavimas ir matavimas
Meninė raiška (muzika, šokis, vaidyba, vizualinė raiška)
Estetinis suvokimas
Iniciatyvumas ir atkaklumas
Tyrinėjimas
Problemų sprendimas
Kūrybiškumas
Mokėjimas mokytis

KOMPETENCIJOS

SVEIKATOS SAUGOJIMO
SOCIALINĖ
KOMUNIKAVIMO
PAŽINIMO
MENINĖ

7 pav. Ugdymo turinio skirstymas pagal vaiko ugdymo(si) lūkesčius, pasiekimų sritis ir ugdomas kompetencijas

14. UGDYMO TURINIO ĮGYVENDINIMAS

Organizuodamas ugdymo procesą, pedagogas vadovaujasi: ikimokyklinės programos tikslais ir uždaviniais, vaiko pažinimu ir jo ugdymosi poreikių vertinimu, vaiko šeimos pageidavimu ir galimybių analize, specialistų išvadomis ir rekomendacijomis. Ugdymo turinys grindžiamas įsitikinimu, kad geriausiai vaikai vystosi tada, kai **patys renkasipatirties kaupimo būdą**. Gerai apgalvota aplinka, skatina vaikus tyrinėti, būti veikliems, kūrybingiems. Ugdytojų komanda puikiai išmano vaiko raidos dėsningumus, formuoja ugdančią aplinką ir parūpina ugdančių priemonių. Jos tikslas – teisingai parinkti ugdymo uždavinius kiekvienam vaikui ir visai grupei.

Planuodamas veiklą pedagogas atsižvelgia į:

- ◆ ugdytinių kompetencijas, apimančias vertybines nuostatas, individualius gebėjimus, įgūdžius bei patirtį skirtinguose amžiaus tarpsniuose;
- ◆ pasirinktą ugdymo turinio kryptingumą: pažintinių gebėjimų, sveikatingumo, socialinių įgūdžių, etnokultūrinį ar kitos srities ugdymą;
- ◆ pasiekimų sritis, kurios gali būti integruojamos ir derinamos tarpusavyje, siekiant visuminio vaiko kompetencijų ugdymo;
- ◆ pedagogo veiklos gaires ir vaiko veiksenas;
- ◆ individualius vaiko ar vaikų grupės poreikius, gebėjimus bei aplinkybes.

Pedagogą ir vaiką vienija kūrybinė sąveika.

14.1. Kūrybinė vaiko ir pedagogo sąveika

- ✚ Pedagogas skatina diskusijas, sprendimų priėmimą.
- ✚ Pedagogas įtraukia vaikus į veiklą gera idėja, tema, problema, sumanymu.
- ✚ Pedagogas - vaikų interpretacijų, kūrybos atradimų skatintojas.
- ✚ Pedagogas pateikia idėją - vaikas ją grynina.
- ✚ Pedagogas pastebi, gerbia vaiko sumanymus, padeda juos išplėtoti, praturtinti, įgyvendinti.
- ✚ Pedagogas skatina vaikus priimti asmeninius sprendimus ir juos spręsti.

14.2. Spontaniškas ugdymas

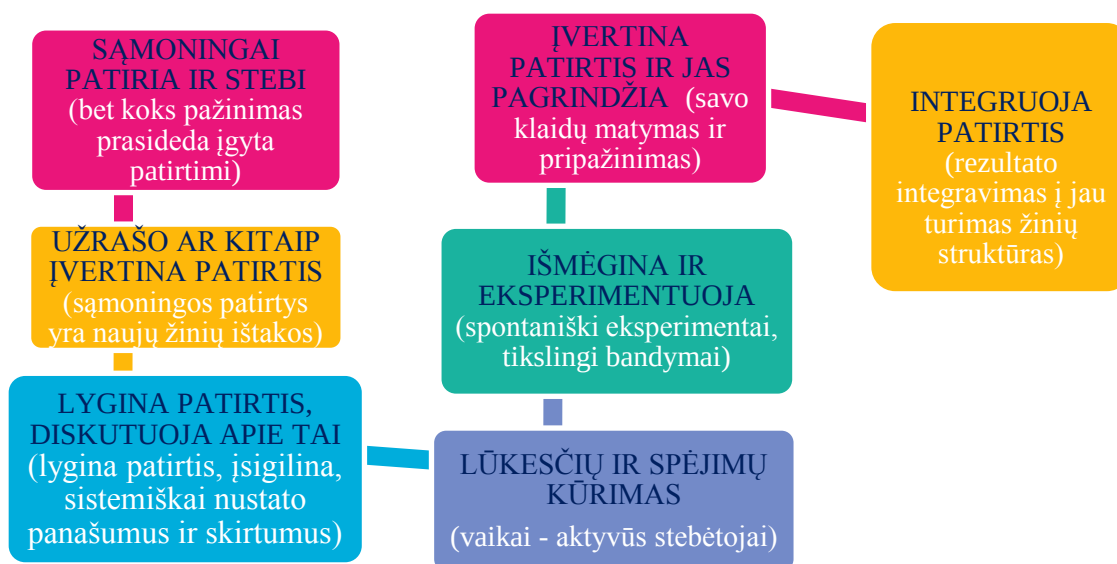
Svarbus ir spontaniškas vaiko ugdymas, kai ugdymui išnaudojamos netikėtai susidariusios situacijos.

- + Vaikas pats pasirenka veiklą, turi sumanymą ir jį išplėtoja; pedagogas emociniu atsaku palaiko vaiko veiklą - pagiria, pasidžiaugia.
- + Pedagogas plėtoja vaiko inicijuotą pokalbį, žaidimą, eksperimentą ar kitą veiklą, pritaria bet kokiai vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi.
- + Pedagogas spontaniškai reaguoja į ugdymo situacijoje išsakytas vaiko mintis, jo klausimus, interesus, atsiskleidusią patirtį.
- + Suplanuota, numatyta veikla keičiama, jei išryškėja individualūs kokios nors veiklos poreikiai.
- + Pedagogas panaudoja ugdymo procese netikėtai susikūrusias situacijas.

Vaiko poreikiams ir interesams „čia ir dabar“ patenkinti siūlomos individualios priemonės. Siekdami įvairiapusiško, vaiko poreikius ir galimybes atitinkančio ugdymo į pedagogo organizuojamą veiklą lanksčiai įtraukiame specialistus.

15. Gamtamokslinis ugdymas

Gamtamokslinis ugdymas lopšelyje-darželyje „Atžalėlės“ skirtas ugdyti vaikų gamtamokslinę kompetenciją. Darželyje, sėdamiesi patirties gamtamoksliškai reikšminguose kasdienėse situacijose, vaikai įgyja pagrindinių žinių, kuriomis remiasi toliau eidami pažinimo keliu. Pažinimo procesas - tiek auklėtojų, tiek ikimokyklinio amžiaus vaikų - panašus į tyrimus atliekančių mokslininkų pažinimo procesą. Mūsų įstaigos ankstyvojo ugdymo pažinimo proceso žingsniai:



8 pav. Pažinimo proceso žingsniai

16. SMART INTERAKTYVIOS lentos taikymas ugdymo procese

Šiuolaikinės technologijos yra neatsiejamą veiklos priemonę siekiant modernesnės komunikacijos, informacijos sklaidos, kūrybingesnio tikslų ir uždavinių įgyvendinimo. Pedagogų apgalvotas, saikingas ir tikslingas interaktyvios lentos taikymas ugdymo procese jį daro įdomesnį, šiuolaikiškesnį, patrauklesnį ir įvairesnį. Mūsų įstaigos pedagogai, susipažinę ir išbandę jau parengtas interaktyvias priemones, parenka pagal vaikų amžių ir individualius gebėjimus tinkančius žaidimus. Ikimokyklinio amžiaus vaikai mielai žaidžia įvairius žaidimus. Vaikai veikia „čia ir dabar“, žaidimas jiems teikia džiaugsmo, todėl lengvai išmoka ir įsimena atliekamus veiksmus. Ikimokyklinukai su džiaugsmu atlieka užduotis lentoje, emocingai reiškia savo mintis ir nuomonę. Interaktyvios lentos taikymas didina vaikų motyvaciją bei užtikrina aktyvų dalyvavimą mokymosi procese. Vaikai, atlikdami užduotis interaktyvioje lentoje, mokosi laikytis taisyklių, išlaukti savo eilės, stebi kaip žaidžia kiti, padeda draugui, tariasi.

Interaktyvi lenta teikia naujas ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi galimybes:

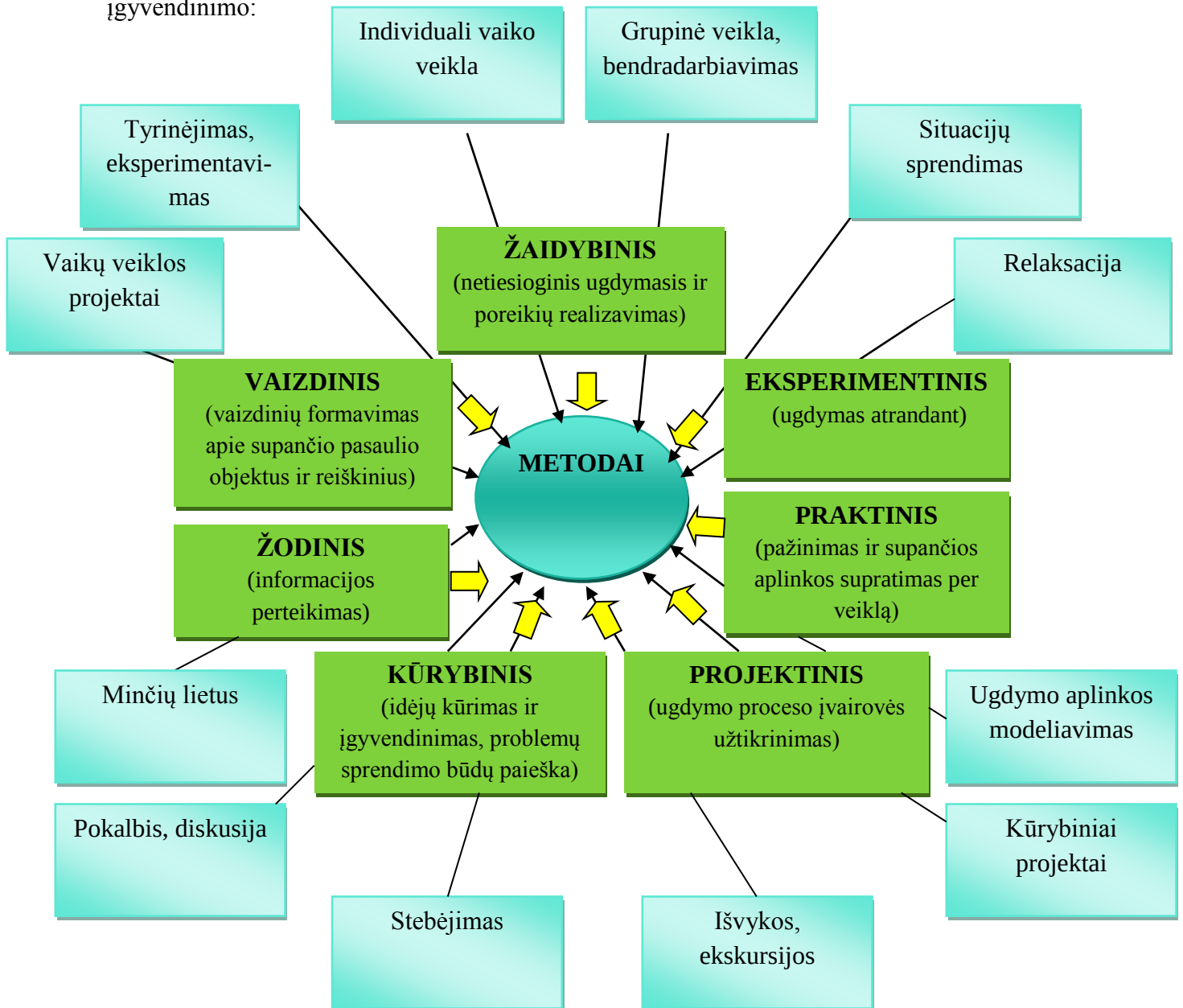
- ◆ lavina pastabumą, mąstymą, vaizduotę,
- ◆ didina vaikų motyvaciją,
- ◆ lavina kūrybinius gebėjimus,
- ◆ moko laikytis taisyklių,
- ◆ lavina smulkiąją motoriką,
- ◆ moko bendrauti ir bendradarbiauti,
- ◆ vaikai nebijo suklysti,
- ◆ vaikai ugdomi individualius gebėjimus,
- ◆ teikia džiaugsmą.



17. Ugdymo metodai

Ugdymo formas ir metodus parenka pedagogas, atsižvelgdamas į pasirinktą ugdymo turinio kryptingumą, individualius vaikų poreikius ir galimybes.

Metodai, naudoti kasdienėje veikloje su vaikais, tikslingai siekiant ugdymo tikslų ir uždavinių įgyvendinimo:



9 pav. Ugdymo metodai

- ✚ **ŽAIDIMAS** – svarbi vaiko kultūros dalis, juo siekiama sudaryti kuo daugiau galimybių vaikams įdomią ir prasmingą veiklą: diskutuoti, klausinėti, ieškoti, bandyti ir tuo tenkinti savo smalsumą, pritaikyti problemų sprendimo įgūdžius.
- ✚ **STEBĖJIMAS** –kuriamos sąlygos vaikui stebėti ir suprasti aplinkinį pasaulį, pajusti žmonių, daiktų, reiškinių sąryšį, vieningumą.
- ✚ **TYRINĖJIMAS, EKSPERIMENTAVIMAS** – taikomi įvairūs dėmesio atkreipimo būdai, kurie skatina vaiką veiklai: pačiam eksperimentuoti, daryti atradimus, išmokti naujų sąvokų, atrasti įvairių pažinimo būdų.
- ✚ **INTERPRETACIJA** – skatinama vaiko saviraiška, padedama jam atsiskleisti, pabėgti nuo tikrovės apribojimų, susitapatinti su personažais, vaidinti, išgalvoti įvairias situacijas, istorijas, pritaikyti joms tinkamus vaidmenis, veiksmus.
- ✚ **VAIKŲ VEIKLOS PROJEKTAI** – kuriami projektai, skatinantys įgimtą vaikų smalsumą bei norą tyrinėti pasaulį, įtvirtinama vaikų patirtis prasmingame kontekste.
- ✚ **POKALBIS, DISKUSIJA** – palaikomas kontaktas su vienu arba su keliais vaikais, jie skatinami kalbėti, atsakyti į klausimus, apibūdinti savo veiklą, išsakyti savo nuomonę, analizuoti, kritiškai mąstyti.
- ✚ **MINČIŲ LIETUS** – pateikiant aktualią temą, skatinti išreikšti nuomonę bei mintis, sudaromos sąlygos vaiko mąstymo įgūdžiams ugdyti, naujoms idėjoms generuoti, ieškomi nauji ir netikėti problemų sprendimo būdai.
- ✚ **KŪRYBINIAI PROJEKTAI** – suteikiama galimybė vaikui atsiverti, suvokti erdvę, spontaniškai perprasti formas, spalvas, susipažinti su reljefu.
- ✚ **UGDYMO APLINKOS MODELIAVIMAS** – kuriama aplinka, atsižvelgiant į ugdymo turinio projektus, tėvų iniciatyvas ir pasiūlymus, palaikoma vaikų iniciatyva, sumanymai patiems kurti žaidimų erdves.
- ✚ **IŠVYKOS, EKSKURSIJOS** – siekiama turtinti vaikų pažintinę patirtį, plėsti akiratį, susipažinti su aplinka, įgyti socialinių įgūdžių, patirti naujų įspūdžių.
- ✚ **RELAKSACIJA** – taikomi įvairūs atsipalaidavimo būdai kasdieninėje vaiko veikloje, padeda jam pailsėti, nusiraminti, pačiam pajusti ir kaitalioti ramią veiklą su aktyvia.
- ✚ **SITUACIJŲ SPRENDIMAS** – kuriamos situacijos, kuriose vaikai skatinami susitarti su kitais, priimti teisingus sprendimus, vadovautis taisyklėmis, gero elgesio normomis.

18. Edukacinė aplinka

Šiandien į vaiką orientuoto ugdymo erdvę darželyje – vienintelė vieta, kur ugdytojai gali atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų poreikius ir pakreipti juos tinkama linkme. Ugdymo aplinka pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę vaikui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tenkinti savo poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis, įgyvendinti socialinius, kultūrinius, bendravimo, estetinius, tautinius, bręstančios asmenybės interesus. Edukacinės aplinkos formuojamos grupėje individualioje ir grupinėje vaikų veikloje, patalpoje ir lauke, savarankiškoje ir pedagogo organizuotoje aplinkoje. Aplinkoje yra ugdymo priemonės, pritaikytos visiems vaiko gebėjimams tobulinti.

Ugdymosi aplinkų kūrimo gairės:

- ◆ Kurti saugią vaikų emocinį, socialinį, intelektualinį, dvasinį vystymąsį palaikančią ugdymo(si) aplinką.
- ◆ Saugiai ir veiksmingai pritaikyti fizinę erdvę, naudoti informacijos ir komunikacijos technologijas, įrankius ir priemones.
- ◆ Kurti toleranciją ir bendradarbiavimą skatinančią aplinką, kurioje ugdytinis turi galimybę rodyti iniciatyvą, veikti savarankiškai ir atrasti bendraminčių.

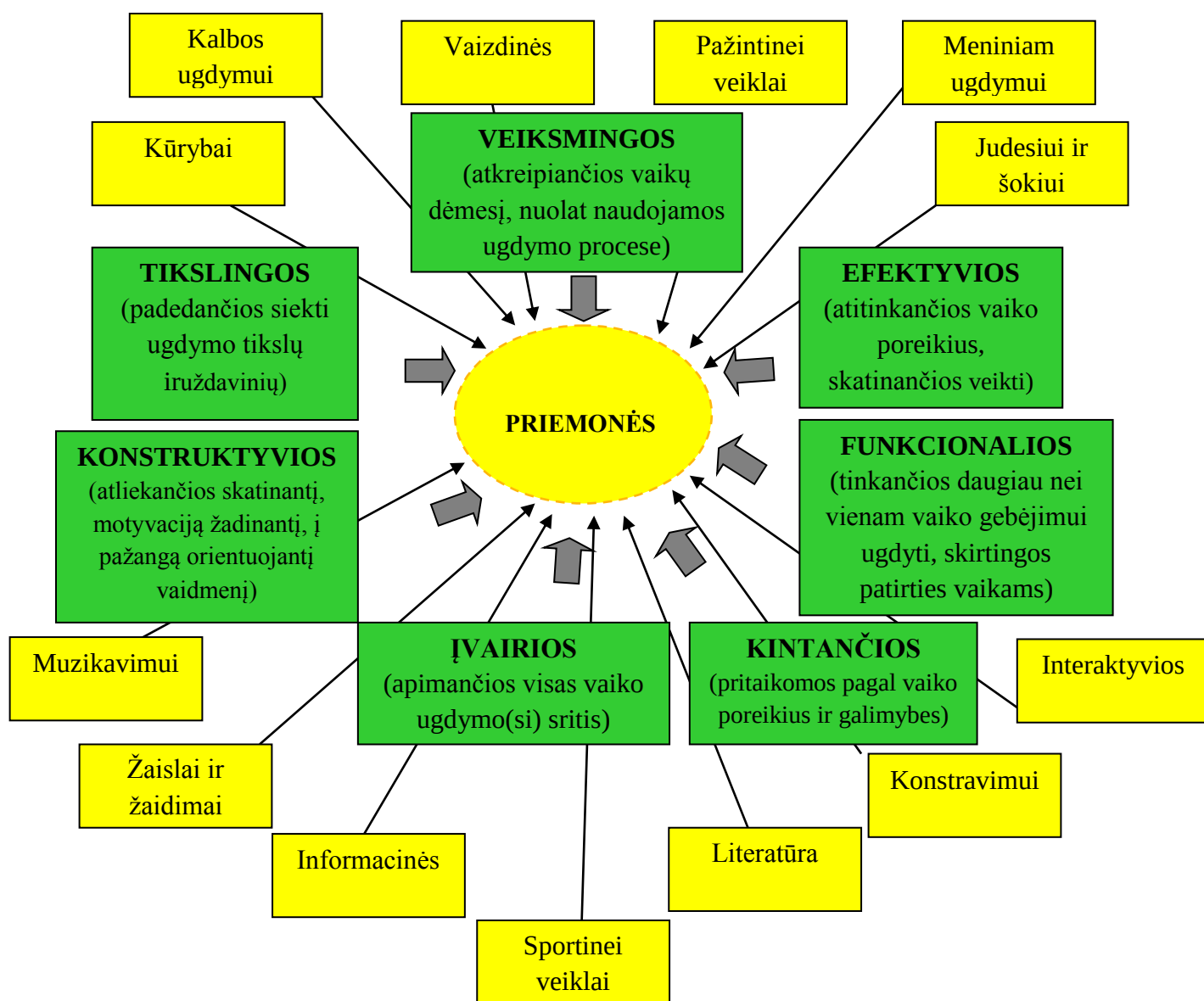


10 pav. Reikalavimai edukacinei aplinkai

19. Ugdymo priemonės

Įstaigos ugdomoji aplinka aprūpinta įvairiomis priemonėmis, skatinančiomis vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti. Erdvės vaikų veiklai ir priemonės išdėstytos orientuojantis į tematiką, vaikų interesus, žadina savaiminį veiklos pasirinkimą bei perėjimą nuo vienos veiklos rūšies prie kitos. Ugdymo(si) priemonės - tikslingos, veiksmingos, kintančios, funkcionalios, efektyvios, konstruktyvios, įvairios.

Ugdymo priemonės atrinka pedagogas ir jas kūrybiškai atnaujina, atsižvelgdamas į grupę lankančių vaikų ypatumus ir poreikius, vaikų idėjas. Ugdymo priemonės išdėstomos taip, kad vaikai lengvai pasiektų ir naudotųsi savarankiškai.



Pav. 11 Ugdymo priemonės

20. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų ugdymas

Vilniaus lopšelyje-darželyje „Atžalėlės“ veikia Vaiko gerovės komisija. Jau pavadinimas įpareigoja kelti sau pagrindinį uždavinį – užtikrinti gerovę kiekvienam vaikui, lankančiam mūsų ugdymo įstaigą. Siekiant gerosios mokyklos koncepcijos idėjų, vaikai darželyje jaučiasi psichologiškai saugūs, priimti, jų nuomonė ir idėjos yra išklausomos ir gerbiamos.

Darželio Vaiko gerovės komisija atlieka pradinį vaiko specialiųjų poreikių vertinimą: bendradarbiaudama su specialistų komanda ir tėvais aptaria ir sudaro individualius pagalbos vaikui planus, programas, teikia konsultacijas, rekomendacijas ugdytiniams tėvams, dirbantiems pedagogams.

Ikimokyklinio ugdymo auklėtojams svarbu žinoti, kad kuo anksčiau bus nustatyti vaiko specialieji ugdymosi poreikiai, tuo anksčiau bendromis jų pačių ir švietimo pagalbos specialistų pastangomis bus pritaikytas ugdymo turinys ir pradėta teikti reikiama pagalba vaikui, o neretai ir jo tėvams ar globėjams. Vaikui, kuriam nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, veiksmingas ugdymas neįmanomas be nuolatinio bendradarbiavimo su specialiuoju pedagogu, logopedu, psichologu ar kitais specialistais, kurių konsultacijos ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, meninio ugdymo ir kitiems pedagogams padeda darniai siekti vaiko ugdymo(si) tikslų.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio vaiko ugdymas reiškia ir nuolatinį bendravimą su vaiko tėvais (globėjais), nes geriausių rezultatų, ugdant vaikus, o ypač turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekama, kai visi pagalbą vaikui teikiantys asmenys derina ugdymo metodus, laikosi nuoseklumo, pasirenka tinkamą tempą, derina veiksmus.

Siekiant tenkinti specialiuosius kalbinius vaikų poreikius, į ugdymo programą integruojamas logopedo darbas, nuolatos derinant ugdymo temas su grupės pedagogais ir jas papildant. Numatomos individualiosios programos specialiųjų poreikių vaikams. Papildoma pagalba, esant poreikiui, teiktina dvikalbiams vaikams ir jų šeimų nariams, atvykusiems iš kitų šalių ir neturintiems lietuvių kalbos įgūdžių.

Ugdant specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintį vaiką grupėje, svarbu:

- ◆ suprasti jo galimybes, suteikti jam erdvės būti vaiku – išdykauoti, klysti, **nebūti tobulam**.
- ◆ taip pat svarbu nelyginti vaiko ugdymo(si) pasiekimų su bendraamžių, neturinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekimais. Vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi kelias unikalus, todėl jo pasiekimus galima lyginti tik su **ankstesniais jo paties pasiekimais**.

Mūsų įstaigos auklėtojų kompetencija - ugdyti savitai besivystančius ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus. Pedagogai pritaiko ugdymo aplinką, kuri gali ne tik paskatinti vaiką, kuriam

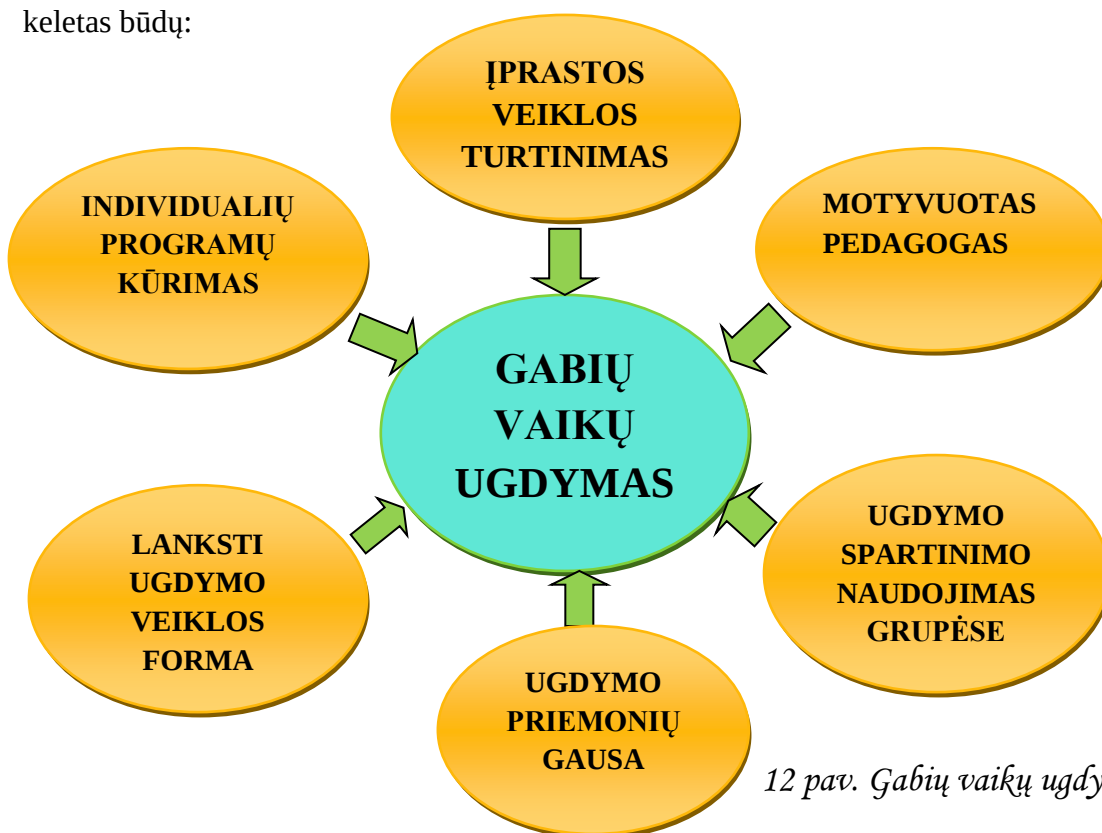
kyla ugdymosi sunkumų ar jau yra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, tobulinti savo kompetencijas, bet ir sukurti aplinką, kurioje jis jausis mylimas ir pripažintas.

21. Gabių vaikų ugdymas

Itin gabus vaikas, kaip ir bet kuris kitas vaikas, turintis tam tikrų skirtumų nuo normos, turi specialių poreikių. Šie vaikai turi specialių mokymosi, mokymo poreikių. Kaip atpažinti esminius gabaus vaiko bruožus? Nepaprasti vaikų gabumai gali pasireikšti keturiose skirtingose srityse. Nors visos sritys yra skirtingos, tačiau dažnai jos visos pasireiškia kartu viename asmenyje arba kuri nors sritis yra ryškesnė:

- ✚ Protinių gebėjimų, intelektinių laimėjimų srityje.
- ✚ Kūrybingumo ir produktyvumo srityje.
- ✚ Meno srityje, vaizduojamuosiuose ir muzikiniuose menuose.
- ✚ Socialinėje srityje – gebėjimas kokybiškai vadovauti.

Vaikai skiriasi savo gabumais, aukštu intelektu ir todėl ugdytojas gerai apgalvoja, suplanuoja veiklą taip, kad vaikai galėtų dirbti pagal savo lygį, skatintų individualią iniciatyvą, originalumą, kūrybingumą, nes imlus protas, nuolat gaunantis per lengvas užduotis, greit atpranta intensyviai dirbti. Siekiant geriau organizuoti gabių vaikų identifikavimą, atskleisti jų individualius sugebėjimus, siūloma keletas būdų:



12 pav. Gabių vaikų ugdymo būdai

22. UGDYMO TURINYS

Ugdymo turinys aprašomas kiekvienai vaiko pasiekimo sričiai, numatant pedagogo veiklos gaires, apimančias ugdymo metodus bei priemones, bei vaiko veiksenas, kuriomis numatomi įgyti įgūdžiai, patirtis, žinojimas. Vaiko veiksenoje atsispindi kompetencijos, kurias jis ugdosi. Pedagogo veiklos gairės bei vaiko veiksenos nesukonkretintos ir gali būti laisvai interpretuojamos, papildomos naujomis idėjomis vykdant kasdieninę veiklą su vaikais.

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai

Kasdieninio gyvenimo įgūdžių srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai,
- ◆ kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai,
- ◆ saugaus elgesio įgūdžiai,
- ◆ taisyklinga kūno laikysena.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

1-3 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Imitaciniai, siužetiniai žaidimai - lėlės, meškučio migdymas ir kt. ◆ Stalo žaidimai, knygelės, plakatai sveikos mitybos vaizdavimui. ◆ Sveiko maisto dienos. ◆ Kūrinių apie švarą ir jos svarbą skaitymas. ◆ Namų ruošos žaidimai. ◆ Pasivaikščiavimo gryname ore organizavimas.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Susipažįsta su higienos reikmenimis: muilu, rankšluosčiu, nosine ir šukomis. Atlieka veiksmus su higienos priemonėmis, vėliau juos naudoja žaisdami. ◆ Klausosi pasakojimų, skaitomų kūrinių apie švarą, dienos ritmą, saugų elgesį namuose, gamtoje. ◆ Žaidimų metu įtvirtina savarankiškumo įgūdžius: maitina lėles, jas rengia, guldo, veda pasivaikščioti, bando tvarkingai sudėti drabužėlius. ◆ Žaidžia su indeliais, valgydina lėles, žiūrinėja paveikslėlius, ragauja maistą.

	Dalyvauja sveiko maisto dienele: graužia morkytę, kopūsto lapą, skanauja uogas. Stalo žaidimų, knygelių, plakatų, kortelių pagalba susipažįsta su vaisiais, daržovėmis, sveiku maistu, turimas žinias įtvirtina žaisdami. ◆ Klausydamiesi pasakojimų, skaitomų istorijų sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi vaikų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. ◆ Žino, kad negalima išdykauoti gatvėje, einant per gatvę laikosi suaugusiojo rankos, nebėga per važiuojamąją kelio dalį.
	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS ◆ Užduotys, skatinančios vaikų pažinimą sveikatingumo klausimais. ◆ Įdomesnės patirties pateikimas vaikams. ◆ Informacijos apie nesaugias vietas, situacijas pateikimas. ◆ Projektai, viktorinos, konkursai apie sveiką mitybą. ◆ Edukacinės pramogos apie saugų eismą. ◆ Knygos, lankstinukai, paveikslėliai, filmukai sveikatingumo tema. ◆ Kūrybiniai darbeliai, skatinantys rinktis sveiką mitybą. ◆ Taisyklingas higienos reikmenų naudojimas. ◆ Pasivaikščiojimų gryname ore organizavimas. ◆ Vaikų laikysenos stebėjimas ir korekcija. ◆ Susitikimas su darželio sveikatos priežiūros specialiste.
	VAIKO VEIKSENOS ◆ Diskutuoja, kuo žmogui naudinga valgyti įvairų maistą. Žiūrinėja sveiko maisto piramidę ir aptaria, kas ją sudaro ir kodėl viskas išdėstyta būtent taip. ◆ Diskutuoja, kuo žmogui naudingas higienos įpročių ir įgūdžių laikymasis. Kalbasi apie higienos įpročių naudą sveikatai ir atsparumą ligoms. Kuria naudojimosi tualetu, prausimosi, dantų valymosi taisyklės. Sudaro bendras taisyklės, jas iliustruoja ir pakabina matomoje vietoje. ◆ Svarsto, kurie įpročiai žmogui yra naudingi, o kurie žalingi. ◆ Įsimena pagalbos telefoną 112. Skiria gaisrininkų, policininkų, greitosios pagalbos darbuotojų aprangą, jų automobilius. Apibūdina šias profesijas. Aiškinasi, kokioje situacijoje kuri pagalbos tarnyba gali padėti. Klauso pagalbos tarnybų darbuotojų pasakojimų. Žaidžia žaidimus - imituodami gaisrininkus. ◆ Prisimena saugaus eismo, elgesio grupėje taisyklės. Diskutuoja, kaip taisyklių laikymasis gali padėti išvengti nelaimės. ◆ Įsimena ir pratinasi elgtis saugiai: nekišti vielučių, žirklių ir virbalų į elektros lizdą, nevartoti vaistų be suaugusiojo leidimo, nepersisverti per atidarytą langą, nesileisti turėklais, nedeginti degtukų ir kt.

3-6 m.
VAIKAS

	◆ Aiškinasi, kaip taisyklingai naudotis elektros prietaisais ir kodėl jais negalima naudotis be tėvų. Diskutuoja, kodėl žinios apie saugų elgesį suteikia pasitikėjimo savimi. ◆ Pratinasi saugiai elgtis prie vandens telkinių, didelių statybos aikštelių. ◆ Pratinasi naudotis peiliu, žirkklėmis, adatomis ir kitais aštriais daiktais. ◆ Laikosi šių saugaus eismo taisyklių: neišdykauja. laikosi suaugusiojo rankos eidamas per gatvę, nebėga į važiuojamąją kelio dalį, gatvę pereina tik tam skirtose vietose. Kuria saugaus eismo taisyklių knygeles, iliustruodami jas savo piešiniais ir paveikslėliais.
--	---

Fizinis aktyvumas

Fizinio aktyvumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės,
- ◆ smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų-akių koordinacija.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

**1-3 m.
VAIKAS**

- ◆ Judrieji, orientaciją lavinantys žaidimai.
- ◆ Siužetiniai imitaciniai žaidimai ėjimui, bėgimui lavinti (liaudies žaidimai, rateliai).
- ◆ Kūno kultūros užsiėmimai, rytinė mankšta.
- ◆ Priemonės, skatinančios vaikų fizinį aktyvumą.
- ◆ Žaidimai, gerinantys vaiko koordinaciją.
- ◆ Žaislai ir priemonės lavinantys pagrindinius smulkiuosius judesius-kamuoliukai, jungiamos detalės, dideli karoliai ir batraiščiai.
- ◆ Žaislai ir priemonės judėjimo įgūdžiams tobulinti: lipti ir čiuožti skirta įranga, stumiami ir traukiami žaislai, įvairių dydžių kamuoliai.
- ◆ Pirštų žaidimai.

	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Imituodami veiksmus, techniką, gyvūnų, paukščių ir augalijos pasaulį bando šokinėti abiem kojom, nuo vienos ant kitos kojos, vietoje ir judant į priekį. ◆ Atlieka greitus ir lėtus judesius, juda erdvėje pirmyn, atgal. Atlieka atskirų kūno dalių judesius, pagrindinius judesius, save stebi veidrodyje. ◆ Laisvai laksto po kiemą, salę ir sustoja išgirdęs signalą – plojimą rankomis, varpelio skambėjimą. Juda kartu su kitais ir pagal auklėtojos garsinį signalą keičia judėjimo kryptį. ◆ Ropoja, prašliaužia pro kliūtis, perlenda per įvairias kliūtis sau patogiu būdu. ◆ Žaisdamas su kamuoliu išreiškia džiaugsmą, norą žaisti, bendrauti su kitais. Bando ridenti kamuolį, abiem rankom mesti tolyn, pavyti tolyn riedantį kamuolį. ◆ Žaidžia su priemonėmis skirtomis užsegti, užrišti, varstyti ir taip tobulina akių-rankos judesio sąveiką.
	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
3-6m. VAIKAS	◆ Judrieji ir sportiniai žaidimai, jiems palankios aplinkos sudarymas. ◆ Sveikatinimo veiklos trukmės ir intensyvumo pritaikymas individualiems poreikiams. ◆ Vaikų tarp grupinės sporto pramogos. ◆ Varžybos, įvairios rungtys. ◆ Kūno kultūros, sveikatingumo valandėlės. ◆ Fizinės veiklos ir poilsio derinimas. ◆ Priemonės varstymui, segiojimui, raišiojimui. Kamuoliai, skirti šokuoti, suptis, supamieji žaislai. ◆ Sporto inventorių (įvairių dydžių kamuoliai, lankai, šokdynės ir kt.) ◆ Riedantys žaislai (karučiai, automobiliai, traukiniai ir kt.), triračiai, paspirtukais.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Žaidžia judrius žaidimus, estafetes, dalyvauja sporto varžybose, konkursuose. Atlieka įvairius judesius su lankais, kamuoliais, juostelėmis ir kt. ◆ Išbando įvairius judėjimo būdus: eina pirmyn, į šalį, pristatomu žingsniu, kryžminių žingsniu, aukštai keliant kelius, mojančios kojas atgal, pritūpus,

	atbulomis. ◆ Tyrinėja, kur ir kaip juda kūnas, savarankiškai ieško naujų judėjimo galimybių. ◆ Judesiais imituoja vėją, lietų, vėtrą, pūgą, snaigių šokį, pamėgdžioja žiemos sportininkų (čiuožėjų, slidininkų) judesius. Judesiais rodo saulės švytėjimą, paukščių plasnojimą, vėjo smarkumą. Imituoja ir mėgdžioja įvairių paukščių ir gyvūnų judesius. ◆ Žaidžia su šešėliais, tyrinėja savo kūną, nusako kūno laikyseną, išbando įvairias kūno padėtis.
--	--

Emocijų suvokimas ir raiška

Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas,
- ◆ kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos,
- ◆ savo bei kitų nuotaikų apmąstymas.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais kitiems būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).

1-3 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Emocijų pažinimą skatinantys žaidimai. ◆ Savo bei kitų emocijų įvardinimas. ◆ Nuotaikų, emocijų iliustracijų nagrinėjimas. ◆ Skirtingų nuotaikų dainelių dainavimas. ◆ Vaizduotės žaidimai. ◆ Knygelės, judrieji žaidimai ir stalo žaidimai, skirti emocijų pažinimui.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Atpažįsta kito vaiko ir suaugusiojo aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja. Įvairias situacijas modeliuoja žaisdamas su lėlėmis, kitais žaislais. ◆ Įvairiose situacijose, žaidimo metu reiškia savo emocijas, vartoja dažniausiai sutinkamų emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. ◆ Įsivaizduoja, kaip būtų, jei jis taptų kuo nors kitu, eksperimentuoja su emocijomis, kurios kasdieniniame gyvenime būtų nepageidaujamos ar jį trikdytų. Žaidimo metu vaikas išmoksta kontroliuoti tokias emocijas. ◆ Ima suvokti, kad jo paties ir kitų emocijos gali skirtis. Atpažįsta emocijas

	pavaizduotas paveikslėlyje, geba parodyti, kas jaučiasi liūdnas, išsigandęs, linksmas. ◆ Reaguoja į kitų žmonių emocijas užjausdamas – suaugusiajam pasiguodus, kad skauda pirštą, pučia jį, verkiančiam vaikui atneša žaislą. ◆ Pratinasi valdyti savo emocijų raišką, stebėdamas kitų žmonių mimiką, gestus ar girdėdamas balsą. ◆ Pradedą save vertinti, vartoja kai kuriuos vertinimo žodžius: „Karolis geras“, „Karolis piktas“, vėliau- „Aš geras“.
3-6 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Nuotaikų kūrimas pagal savo nuotaiką, orą, būseną. ◆ Situacijų nagrinėjimas, emocijų įvardijimas. ◆ Vaidmenų žaidimai, savęs įsivaizdavimas kito žmogaus vietoje. ◆ Senos mokomosios animacijos peržiūra ir jose vaizduojamų jausmų, veiksmų aptarimas. ◆ Saviraiškos situacijų kūrimas. ◆ Samprotavimai apie draugų, artimųjų jausmus, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. ◆ Diskusijos apie jausmus individualiai ir grupelėmis. ◆ Bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. ◆ Veikla pagal Andrea Erkert knygą „Žaidimai agresijai įveikti“.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Apibūdina žmogaus nuotaikas ne tik žodžiais, bet ir atitinkamomis šypsenomis, intonacijomis, mimikomis. Simboliniais paveikslėliai ženklina knygelėse, siužetiniuose paveikslėliuose pavaizduotų žmonių, gyvūnų nuotaiką. Kuria „linksmuosius veidelius“ ir „linkėjimų knygutę“. Apibūdina ir grupuoja veidelius pagal nuotaiką (linksmas, liūdnas, piktas, verkiantis ir pan.). ◆ Įvardija ir tyrinėja emocines būsenas, jų priežastis. Bando savo nuotaiką perteikti meninės raiškos priemonėmis. Klausosi skirtingos nuotaikos muzikos kūrinių, nuotaiką išreiškia spalvomis, linijomis, formomis. ◆ Kalbasi apie tai, kokie žmogui kyla jausmai. Diskutuoja, ieško atsakymų, nurodo priežastis, kad ir kodėl žmogui būna linksmas, liūdnas, piktas. Siūlo būdus, kaip padėti pasijausti geriau, jei esi nusiminęs, piktas. ◆ Aiškinasi, kuo vienos emocijos skiriasi nuo kitų, apžiūrinėja ir aptaria iliustracijas, nusako skirtumus. Iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas. Pavaizduoja vieną ar kitą emociją, kol kiti bando ją atspėti. ◆ Įžeistas, nuskriaustas, supykęs pats bando ieškoti išeities, pasako kaip jaučiasi, kreipiasi į kitus pagalbos.

Savireguliacija ir savikontrolė

Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti,
- ◆ jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė,
- ◆ gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

1-3 m.
VAIKAS

- ◆ Kasdieninis grupės ritualas – „Ryto ratas“.
- ◆ Vaikų savarankiškumo jausmo skatinimas.
- ◆ Knygos, kurios siejasi su vaikų išgyvenimais, atspindi jų patirtį ar nerimą.
- ◆ Ženklų, rodančių stiprias neigiamas emocijas, atpažinimas ir konstruktyvių sprendimų paieška-pokalbiai, pertraukėlė, alternatyvi veikla.
- ◆ Vaiko pagyrimas už suteiktą menkiausią pagalbą, susivaldymą.
- ◆ Savo veido išraiška ir kalbos intonacijos pagalba vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus.
- ◆ Emocijų ir jausmų raiškos būdų vaizdavimas žaidimo metu.
- ◆ Naujų įtampos įveikimo būdų paieška ir skatinimas.

VAIKO VEIKSENOS

- ◆ Savo elgesį vertina, atsižvelgdamas į pritarančią ar nepritarančią suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją. Bando suvaldyti neigiamus jausmus: sulaikyti ašaras, sutramdyti pyktį.
- ◆ Pradedą vykdyti paprastus žodinius nurodymus – padeda žaislą į vietą, nuneša tuščią lėkštę į plautuvę, nors kartą išbando jų ribas.
- ◆ Susikuria savo paties emocijų raiškos ir jų valdymo būdus – pavargęs pasiima mėgstamą minkštą žaislą, trepteli koją, kai nešant kaladėles viena iš jų iškrenta, tačiau grįžta jos paimiti. Ima naudotis iš suaugusiųjų išmoktais raiškos ir valdymo būdais – kito vaiko stumtelėtas ar atėmus iš jo žaislą tikisi suaugusiojo įsikišimo.
- ◆ Pats valgo, geria iš puoduko, mėgina nusirengti, apsirengti, bando sagstyti sagas. Išbandą ką geba savarankiškai, kas jam leidžiama, kas draudžiama. Darosi atidesnis aplinkos daiktams, reiškiniams.

3-6 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Atsakingo elgesio ir veiklos modeliavimas. ◆ Gero elgesio taisyklių kūrimas. ◆ Bendravimo situacijų kūrimas. ◆ Konfliktų sprendimo strategijų pristatymas ir taikymas. ◆ Vaiko skatinimas argumentuoti savo poelgius. ◆ Animacijos filmukų „Gerumo mokyklėlė“ peržiūra, panaudojant naujas informacines technologijas. ◆ Žaidimai vaikų relaksacijai ir artimesniam bendravimui, ramybės valandėlės. ◆ Žaislai, padedantys suvaldyti emocijas: muzikinės dėžutės, grojantys vilkeliai ir pan. ◆ Atsipalaidavimo būdų paieška ir taikymas kasdienėje veikloje. ◆ Stalo žaidimai, kuriems reikalingas bendradarbiavimas, taisyklių laikymasis ir savo eilės laukimas.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Kuria taisykles, kaip elgtis grupėje ir kieme. Diskutuoja, kad negerai trukdyti aplinkinių poilsį ir ramybę. ◆ Apibūdina savo jausmus bei jų priežastis, stiprėja gebėjimas tinkamai reikšti jausmus – paaiškina, kodėl pyksta ir nusiramina, eina į ramią vietelę pabūti vienas, kai yra nusiminęs. ◆ Kuria draugystės ir gero elgesio taisykles. Svarsto ar jis geras draugas ir kodėl kiti vaikai su juo draugauja. Aiškinasi kaip reikia elgtis ir kalbėti, kad neįžeistum ir nenuliūdintum kito. Diskutuoja, kaip reikia elgtis grupėje. ◆ Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitelę, simbolinėmis kortelėmis pažymėdami atliktus gerus darbelius, dėkodami draugams už gerus jų poelgius. Dovanoja vienas kitam pasigamintus „švelnukus“, „draugystės apyrankę“, užaugina „gerumo medį“, ant jo kabina gerumo, padėkos, linkėjimų žodžius. ◆ Klausosi kūrinėlių, žiūri filmukus, diskutuoja apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotauja, kaip patys pasielgtų panašioje situacijoje. ◆ Suaugusiojo sudarytose situacijose bando pasijusti grupės nariu, atsakingu už bendros veiklos sėkmę, kasdienių situacijų metu aiškinasi kultūringo bendravimo elgesio įvairiose situacijose taisykles. ◆ Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų: išklauso kitų nuomones, teigiamai vertina draugų išsakytas mintis; suvokia susitarimo, įsipareigojimo, žaidimo taisyklių, duoto žodžio svarbą; ieško išeičių, kai nesutampa poreikiai, nuomonės. ◆ Imasi veiksmų galimiams konfliktams užkirsti pvz. prie statinio iš kaladėlių pastato lentelę „Negriauti“, padalija smėlio dėžę į dalis sau ir kitiems vaikams.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Savivoką ir savigarbą

Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja:

- ◆ vaiko asmeninio tapatumo jausmas,
- ◆ bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas,
- ◆ pozityvūs savęs vertinimas.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Save vertina teigiamai.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

1-3 m.

VAIKAS

PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

- ◆ Stebėjimo, tyrinėjimo sąlygų sudarymas.
- ◆ Žaislų, veiklų įvairovė.
- ◆ Žodiniai, didaktiniai žaidimai, knygelės kūno dalims pažinti.
- ◆ Priemonės su vaiko atvaizdu – veidrodis, nuotraukos, iliustracijos.
- ◆ Knygelių pojūčiams lavinti apžiūrėjimas.
- ◆ Vaiko vardo ir lyties paminėjimas tinkamose situacijose.
- ◆ Vaikui priklausančių daiktų įvardijimas paminint jo vardą.
- ◆ Džiaugimasis vaiko pasiekimais: padainuota dainele, pasakytu eilėraštuku.

VAIKO VEIKSENOS

- ◆ Žino savo vardą, skiria kitų vaikų, auklėtojų, auklėtojos padėjėjos vardus. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia pašauktas vardu, padrąsintas, save vadina vardu; pasako vardą kitam, parodydamas pirštukais metus.
- ◆ Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu. Žaidžia su dideliais ir mažais veidrodžiais, stebi save iš priekio, iš šono, žiūri į veidrodį ištepliotu veiduku ir nusiprausęs, stebi save, kada linksmas ir liūdnas. Atpažįsta save nuotraukoje, veidrodyje, rodo pirštu, atpažįsta ir parodo savo kūno dalis.
- ◆ Varto knygeles, ieško atitinkamų paveikslėlių, juos atrenka, pavadina, klausosi kūrinėlių apie kūno dalis.
- ◆ Išryškėja poreikis dalyvauti suaugusiųjų gyvenime ir veikloje, aktyviai tyrinėja grupės aplinką, pradeda žaisti su bendraamžiais.
- ◆ Gali pasakyti, kas jis – berniukas ar mergaitė. Intuityviai jaučia skirtumą tarp

	šių vaikų grupių, bet negali jo pakomentuoti žodžiais.
3-6 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Siužetiniams žaidimams palankios aplinkos sudarymas, siužetiniai žaislai. ◆ Pokalbiai, diskusijos apie vaiko praeitį, dabartį ir ateitį. ◆ Ankstesnių ir dabartinių metų kūrybinių darbų albumų peržiūra. ◆ Savo paties, kitų vaikų, šeimos narių pomėgių tyrinėjimas. ◆ Pagarbos vaiko nuomonei rodymas. ◆ Albumas, segtuvas su šeimos ar grupės gyvenimo nuotraukomis, piešiniais. ◆ Minčių lietus apie šeimą ir jos santykius. ◆ Palankumo ir nepalankumo priežasčių aiškinimasis, diskusijos.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Žaisdamas, atsiliepia, pašaukia ar vadina save vardu, pasako vardą, kalba, pasakoja ką nors apie save, vartoja įvardžius, mandagius žodžius. ◆ Tyrinėja save veidrodyje, aiškinasi kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi, aptaria nuotaiką, išraišką. Supranta kūno ypatumus ir išbando galimybes, visais pojūčiais atlieka tyrinėjimus, eksperimentus, panaudoja įvairias priemones, technikas. Žaidžia su šešėliais, tyrinėja savo kūną, nusako kūno laikyseną, išbando įvairias kūno padėtis. ◆ Pasako savo, kitų vaikų, suaugusiųjų vardus. Atpažįsta savo vardo grafinį (užrašytą raidėmis) vaizdą, vardo raides tekste. Užrašo savo vardą didžiosiomis spausdintinėmis raidėmis. Žiūrinėja savo ir draugų atneštas nuotraukas, klįjuoja jas. ◆ Žaidžia ir žaislus padeda į vietą. Aiškinasi kaip reikia elgtis su žaislais, kad jie nesulūžtų ar nesuplyštų. Skirsto žaislus pagal jų ypatybes: į minkštus ir kietus, į medinius, plastmasinius ir medžiaginius ir pan. ◆ Pasako savo šeimos narių vardus. Diskutuoja apie savo šeimos šventes, jos tradicijas. Vaidina, žaidžia „šeimos“ teatrą (pagrindiniai veikėjai – mama, tėtis ir vaikai). Rodo grupės draugams savo šeimos nuotraukas, pasakoja istorijas iš savo šeimos gyvenimo. Pasakoja, kuo jam yra svarbus kiekvienas šeimos narys. Aiškinasi, kodėl šeima tokia svarbi, kuo ji ypatinga ir kodėl joje jautiesi saugus ir mylimas. ◆ Pokalbių metu sužino, kad žmonės būna įvairių tautybių, kalba kita kalba, laikosi kitokių tradicijų, mokosi būti jiems tolerantiškas. Stengiasi suprasti, kad visi vaikai svarbūs ir turi lygias teises. Sužino, kad gali kreiptis pagalbos, kai pažeidžiamos jo teisės. ◆ Tyrinėja, kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi: matuojasi savo ūgį, sveriasi, daro pėdų ir delnų atspaudus. Supranta, kad žmonės yra skirtingi savo išvaizda, drabužiais, gyvenimo sąlygomis, jausmais, poreikiais. ◆ Lygina save dabar su savimi praeityje, ateityje (pagal fotonuotraukas,

	išmatavimus, fantazuojant). Sudaro savo kūno augimo ir vystymosi albumą – jis yra matuojamas, sveriamas ir tai įrašoma į albumą, pats vaikas jį iliustruoja pėdų, plaštakų atspaudais, siluetų piešiniais. Ieško kitų panašumo į save ir savo panašumo į kitus. ◆ Atpažįsta žmogaus raidos etapus: kūdikystė, vaikystė, paauglystė, suaugęs žmogus, senatvė. Kuria žmogaus gyvenimo liniją. ◆ Vertina save teigiamai: jaučiasi mylimu ir vertu meilės, svarbiu; jaučiasi geru ir stengiasi tokiu būti. Suvokia save kaip savarankišką, unikalų asmenį.
--	--

Santykiai su suaugusiais

Santykių su suaugusiais srityje vaikui ugdomas tobulėja:

- ◆ gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba,
- ◆ gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais,
- ◆ žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

VERTYBINĖ NUOSTATA	
Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.	
ESMINIS GEBĖJIMAS	
Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariausi, derasi, žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamaisiais suaugusiaisiais.	
1-3 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Asmeninio dėmesio vaikui rodymas. ◆ Atsisveikinimo su tėvais ritualų sukūrimas ir laikymasis. ◆ Pastebėjimas, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, padrąšinimas, paskatinimas. ◆ Naujos aplinkos, naujų žaislų rodymas, pristatymas. ◆ Pritarimas vaiko iniciatyvai, pagalbos teikimas. ◆ Apsilankymas kitoje grupėje, svečių priėmimas.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus. ◆ Palaiko kontaktą su suaugusiuoju, kartu piešia, žaidžia, keičiasi informacija, prašo pagalbos. ◆ Pažįsta savo artimuosius, juos pavadina, jaučiasi mylimas, stengiasi atkreipti į save dėmesį, pasako savo vardą.

	◆ Noriai svečiuojasi kitoje grupėje, domisi ten esančiais daiktais, žmonėmis. Priima svečius grupėje, žaidžia žaidimus, imituoja panašias situacijas. Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodama žaislą, jeigu šalia yra auklėtojas. ◆ Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojos padėjėjos ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis. ◆ Dažniau išlieka ramūs, kai artimieji atsiveikina ir išeina.
3-6 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Grupės dienotvarkės kūrimas ir aptarimas. ◆ Netinkamų bendravimo su suaugusiais būdų aptarimas, alternatyvių būdų paieška kartu su vaiku. ◆ Vaiko nuomonės aktualiais gyvenimo grupėje klausimais išklausymas. ◆ Išitraukimas į vaikų žaidimus, antraeilių vaidmenų atlikimas. ◆ Elgesio su nepažįstamais žmonėmis taisyklių kūrimas. ◆ Pasivaikščiojimai po darželio patalpas.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. ◆ Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Dalijasi įspūdžiais apie savo šeimą. Pokalbių metu sužino, kaip bendruomenėje žmonės susiję vieni su kitais. ◆ Atėję iš namų pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. Pasako kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. ◆ Diskutuoja, kas yra pareiga. Aiškinasi, kokios yra jų pareigos tėvams, grupės draugams, auklėtojoms. Pasakoja apie šeimos narių pareigas. ◆ Pažįsta įstaigoje dirbančius žmones, žino, ką jie dirba, kodėl jų darbas yra svarbus. Lankosi įvairiose darželio patalpose, domisi, kas jose vyksta. ◆ Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis. Lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose. Įgyja bendravimo viešose vietose įgūdžių. ◆ Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas, kaip negalima elgtis.

Santykiai su bendraamžiais

Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais,
- ◆ gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus,
- ◆ gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislias, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

1-3 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Susipažinimo ir pasisveikinimo, atpažinimo žaidimai. ◆ Žaidimai, užduotėlės, pratimai poromis, paėiliui. ◆ Kūrinėliai, pasakos, istorijos apie draugiškumą. ◆ Skatinimas žaisti kartu, greta. ◆ Žaidimo vietų, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito, sukūrimas.
	VAIKO VEIKSENOS
1-3 m. VAIKAS	◆ Žaidžia vienas šalia kito, stebi kitus vaikus, bando bendrauti, jaučia vis didesnę malonumą žaisdamas su bendraamžiais. ◆ Ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą, rodo kitam; ima žaislą su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. ◆ Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Graso piršteliu, jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą. ◆ Žaidžia planingumo požymių turinčius žaidimus: bėgioja lenktyniaudamas su kitais vaikais, su kitais vaikais žaidžia keleivius traukinyje.
	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Žaidimai, veikla mažose ir didesnėse grupelėse. ◆ Žaidimai vaikų relaksacijai ir artimesniam bendravimui. ◆ Vaikų žaidimai, pokalbiai apie vardus ir pavardes. ◆ Apsilankymas kitose darželio patalpose. ◆ Draugystės žaidimai, pasisveikinant, apibūdinant, pasakant komplimentą. ◆ Pokalbiai apie draugiškumą, apie pagalbą vienas kitam. ◆ Situacijų, skatinančių kreiptis į draugą, kūrimas. ◆ Minčių lietus apie save, savo draugą. ◆ Dovanėlių, atviručių draugams gaminimas. ◆ Bendro darbo kūrimas. ◆ Įvairių sprendimų siūlymas žaidimo metu, tarimasis dėl taisyklių. ◆ Išėities ieškojimas, kai nesutampa poreikiai ir interesai.

3-6 m. VAIKAS	VAIKO VEIKSENOS ◆ Nupiešia piešinėlį, linkėjimus sergančiam draugui, sugalvoja kitokių pralinksminimo, atjautos būdų, pasiūlo užrašyti savo vardą, palinkėjimą. ◆ Pastebi ir priima kitų vaikų dėmesį, palankumo ženklus, rodo palankumą ir pagarbą kitiems. ◆ Žaisdamas, ką nors veikdamas vienas arba greta kito stengiasi susikaupti, netrukdyti kitiems, dalijasi mintimis, priemonėmis. ◆ Siūlo pagalbą draugui, dalinasi patirtimi, perima kito patirtį, pripažįsta kito teisę elgtis savaip. ◆ Ryto rato metu kartoja susitikimo ritualus, perduodami vienas kitam grupės simbolį, kreipdamiesi vardu, pasilabindami, vartodami pasveikinimus, malonius linkėjimus, gražius pastebėjimus. ◆ Naudoja susidraugavimo būdus: mandagiai pasisveikina, pasiūlo kartu pažaisti, pasidalina žaislais, norą bendrauti parodo šypsena, maloniu žvilgsniu, gestais, kalba.
---------------------------------	--

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Sąskaitinė kalba

Sąskaitinės kalbos srityje vaikui ugdatys tobulėja:

- ◆ aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymas,
- ◆ kalbėjimo atpažinimas ir supratimas,
- ◆ natūralus vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie savo patirtį ir išgyvenimus,
- ◆ vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie supančią aplinką, jos objektus, įvykius,
- ◆ kalbėjimas laikantis paprastų kalbos taisyklių,
- ◆ tautosakos ir grožinės literatūros kūrinėlių deklamavimas, sekimas, pasakojimas.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

1-3 m. VAIKAS	◆ Kūrybiniai, tradiciniai žaidimai. ◆ Garsų bei kalbiniai žaidimai. ◆ Daiktų, veiksmų apibūdinimas, parodymas paveikslėlyje. ◆ Trumpų pasakaičių, pasakų, eilėraščių sekimas ar skaitymas aiškiai intonuojant. ◆ Pirštukų žaidimai, kuriuose pabrėžiami rimuoti žodžiai, pasikartojantys garsai. ◆ Skatinimas vartoti mandagumo žodelius. ◆ Vaiko klausinėjimas apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta. ◆ Vaiko kalbėjimo skatinimas, pateikiant kalbėjimo modelius. VAIKO VEIKSENOS ◆ Klausosi raiškaus, gyvo, emocingo pasakojimo, sekimo, skaitymo, deklamavimo, dainavimo, vaidinimo. Klausosi skaitomų kūrinėlių ar pasakojimų ir pats aktyviai dalyvauja jų personažų veiksmuose. ◆ Komentuoja matytus filmukus, pasakoja apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. ◆ Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. ◆ Atsako į pateiktus trumpus klausimus, susijusius su sekta ar skaityta pasaka. Atsako į klausimus: kas čia?, ką veikia? ◆ Rodo norą dalyvauti pokalbyje dažnai girdimus gyvūnų bei paukščių balsus.
3-6 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS ◆ Bendravimo situacijų kūrimas. ◆ Nesudėtingi žodiniai žaidimai, įvairūs garsų keitimo žodžiuose žaidimai. ◆ Bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turtingus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus sudarymas. ◆ Kūrybinės raiškos ir kalbos savaitė. ◆ Žodyno plėtimas, nežinomų žodžių reikšmės aiškinimas. ◆ Pasakų, dainų, tautosakos kūrinių įrašai, jų klausymas. ◆ Grožinės literatūros, įvairios stilistikos kūrinėlių skaitymas. ◆ Apsilankymai bibliotekoje. VAIKO VEIKSENOS ◆ Klausos sekamų pasakų, sakmių, padavimų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros kūrinių, deklamuojamų eilėraščių, muzikos įrašų. Dalyvauja pokalbiuose apie ką tik skaitytą tekstą, dialoguose reikšdamas savo mintis ir idėjas. ◆ Klausosi vaizdingų posakių apie kalbą ir jos reikšmę. Klausosi trumpų

	liaudies pasakaičių, kartodamas pažįstamus žodžius. Sudarinėja, kuria žodžius. Perpasakoja grožinės literatūros kūrinį, įtraukdamas daug naujų detalių, išlaiko ryšius tarp atskirų detalių. ◆ Pasakoja apie savo mėgstamus kūrinius, žurnaliukus, TV laidas, herojus, bando argumentuoti savo pasirinkimą. Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima klausyti, žiūrėti įrašus. ◆ Išmoka įvairių pokštų, linksmų burtažodžių. Vartant knygeles, dėlioja paveikslėlius su įvairiomis pasakiškomis bei pramanytomis situacijomis, spėlioja, aiškinasi, taip būna ar nebūna. ◆ Dalinasi įspūdžiais apie metų laikus, orus, šventes, pramogas. Varto fotoalbumus, knygas, žurnalus, atvirukus, aiškinasi, kas yra pavaizduota iliustracijose. ◆ Supranta aplinkoje vartojamų įprastų žodžių, frazių reikšmes, supranta nežinomą žodį iš konteksto, žaidžia žodžiais, kuria naujus. ◆ Diskutuoja, kokie žodžiai yra netinkamai vartoti. Pateiktiems žodžiams randa antonimų arba sinonimų. ◆ Klausosi gamtos garsų, jų pamėgdžiojimų, bando atkartoti paukščių, gyvūnų, gamtos reiškinių garsus, įterpti juos į klausomą, pasakojamą tekstą. ◆ Atsako į kitų teiginius arba klausimus, aktyviai dalyvauja pokalbyje, apsikeičia nuomone, inicijuoja pokalbį.
--	--

Rašytinė kalba

Rašytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis,
- ◆ domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas (spausdintinėmis raidėmis), įvairių simbolių braižymas ar piešimas,
- ◆ trumpų žodelių skaitymas.

VERTYBINĖ NUOSTATA	
Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	
ESMINIS GEBĖJIMAS	
Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	
PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS	
	◆ Vaikų dėmesio atkreipimas į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, jų aiškinimas.

1-3 m. VAIKAS	◆ Paveikslėlių, iliustracijų aptarimas, vaizdo siejimas su konkrečiu daiktu. ◆ Skatinimas reikšti savo jausmus įvairiomis žymėmis, „keverzonėmis“. ◆ Abėcėlės knygelės su nesudėtingomis, spalvotomis iliustracijomis. ◆ Paprasto siužeto, gausiai iliustruotos knygelės. ◆ aplinkos praturtinimas užrašais su paveikslėliais. ◆ Vaiko vardo užrašymas ant jų daiktų, spintelių. VAIKO VEIKSENOS ◆ „Skaity“ knygelės be teksto, su neilgais tekstais. Verčia knygos puslapius, atpažįsta pavaizduotus ką nors veikiančius žmones bei gyvūnus. ◆ Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. ◆ Nagrinėja užrašus esančius grupėje (ant žaidimų dėžučių, ant asmeninių spintelių). Domisi raidėmis, simboliais, kai kurias iš jų atpažįsta. ◆ Keverzoja ir rašinėja ant didelių ir mažų rašymo lentelių, popieriaus rašikliu, pieštukais, kreidelėmis. ◆ Apvedžioja įvairius trafaretus ant popieriaus lapo, eksperimentuoja su įvairiomis žymėmis: linijomis, taškeliais, zigzagais. ◆ Pradedą atpažinti aplinkoje paplitusius simbolius.
3-6 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS ◆ Skaitymo imitavimo, iliustracijų komentavimo skatinimas. ◆ Grupės biblioteka (knygos, žurnalai, vaikiškos enciklopedijos). ◆ Supažindinimas su skirtingų žanrų, autorių laikmečio literatūra. ◆ Pokalbiai apie rašto istoriją, popieriaus atsiradimą, knygų gamybą. ◆ Atvirukai, vokai, laiškų rašymo lapeliai. ◆ Žodžių, raidžių, simbolių kopijavimas. ◆ Stalo žaidimai, kubeliai su raidėmis, paveikslėlių su užrašytomis raidėmis dėliojimas. ◆ Užrašai, skirti kalbai ugdyti. ◆ Raidžių kirpimas, klijavimas, piešimas, štapavimas pačių pasirinktomis dailės priemonėmis. ◆ Knygelių, lankstinukų, atvirukų, grupės laikraštukų, kalendorių, šeimos albumų kūrimas. ◆ Skatinimas nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, ištiktukais, dalyviais, prieveiksmiais.
	VAIKO VEIKSENOS ◆ Klausų įvairaus žanro pasakų. Diskutuoja, kokios būna pasakos (eiliuotos ar prozinės, linksmi besibaigiančios arba liūdnei). Atpažįsta pasakiškas

	būtybes, pavaizduotas paveikslėlyje (fėja, coliukė, undinė, princesė, nykštukas). Piešia iliustracijas pasakai, kuria savo pasakų knygeles, imituoja raštą. Bando kurti savo pasaką. ◆ Kuria pasakas, istorijas, ritminius dvielius, ketureilius, piešia jiems iliustracijas ir kuria savo knygeles. Sugulvoja pavadinimą, pabaigą ar pradžią pateiktai istorijai. Įsimena, kad knygos viršelyje parašytas knygos autorius ir pavadinimas. Aiškinasi, kaip knyga atkeliauja į namus. Sugulvoja pavadinimus knygos iliustracijoms. Kuria skirtukus knygoms. Skaičiuoja knygos lapus. Aplanko biblioteką. ◆ Pats renkasi, ką skaityti, vertina save kaip skaitytoją. Tiksliai knygose ieško informacijos: naudojasi knyga apie paukščius, kai nori juos atpažinti. ◆ Pradedą sieti raides su garsais, gali pasakyti kokia raide prasideda žodis ir sugulvoti daugiau ta raide prasidedančių žodžių. Taiko įvairias strategijas (žinomus žodžius, raides ir garsus, girdėtų tekstų pavyzdžius), kad suprastų spausdintą tekstą. ◆ Žaisdami sudaro pirkinių sąrašą "rašo" žodžius iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. ◆ Naudoja raides su magnetais ar kitais abėcėlės priemonėmis savo vardui sudėlioti. Atpažįsta savo vardo grafinį užrašą, bando rašyti savo vardą pažymėdamas piešinius, kūrybos darbelius.
--	--

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Aplinkos pažinimas

Aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ socialinės aplinkos pažinimas,
- ◆ gamtinės aplinkos pažinimas,
- ◆ pagarba gyvybei ir aplinkai.

VERTYBINĖ NUOSTATA	
Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	
ESMINIS GEBĖJIMAS	
Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	
	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

1-3 m. VAIKAS	◆ Žaidimai, skirti gamtos, gyvūnų, augalų pažinimui. ◆ Augalų ir gyvūnų, esančių artimiausioje aplinkoje įvardijimas. ◆ Skirtingos tekstūros audiniai, gamtinės medžiagos. ◆ Vaidmenų žaidimai, kitų profesijų žmonių vaidinimas. ◆ Knygos apie gyvūnus, augalus, gamtos reiškinius. ◆ Aplinkos garsų klausymas pasivaikščiojimų lauke metu. ◆ Knygos su detaliais paveikslėliais, vaizduojančiais žmones ir jų darbus.
	VAIKO VEIKSENOS ◆ Stebi dangaus šviesulius (dieną - šviesu, naktį- tamsu), klimato reiškinius - pučia vėjas, lyja lietus, sninga, pūga. Pratinasi stebėti kai kuriuos gamtos reiškinius ir juos palyginti: lyja lietus - šlapia, sniegas - šaltas ir baltas; tamsu - reikia degti šviesą, saulutė šviečia - šilta ir šviesu. ◆ Domisi rodomais vaisiais ir daržovėmis. Rūšiuoja į pntinėles obuolius ir kriaušes, ridena juos. Atpažįsta paveikslėliuose, suradę parodo pirštuku ar pasako bendrinį pavadinimą. Įvairiais pojūčiais susipažįsta su vaisiaus ir daržovės savybėmis (spalva, dydis, skonis, kvapas). ◆ Žiūri paveikslėlius su naminiais ir laukiniais gyvūnais, mokosi teisingai juos pavadinti. Ieško paveikslėliuose ar tarp žaislų nurodyto gyvūno, mėgdžioja jo balsą, parodo, o vėliau ir įvardija gyvūnų pagrindines kūno dalis, kai kuriuos skiriamuosius požymius(uodega, sparnai, pelekai), judesius (skrenda, plaukia, bėga, striksi ir kt.). Klausosi įrašų su gyvūnų garsais, imituoja judesius. ◆ Pasako kokių drabužėlių turi mergaitės ir berniukai, pratinasi taisyklingai juos pavadinti. Pavadina savo, draugo ar suaugusiojo drabužėlius. Aiškinasi, kokie drabužiai dėvimi, kai šalta ir kai karšta. ◆ Žiūrinėja paveikslėlius su paukščiais. Stebi paukščius darželio teritorijoje. Žiemą paberia paukščiams trupinėlių ar stebi paukščius inkiluose. ◆ Tyrinėja įvairių gėlių žiedus, augalus, bando įvardinti spalvas, mokosi teisingai pavadinti kai kurios augalus. Paveikslėlyje ar aplinkoje parodo gėlytę, medelį, bando nusakyti kiekį, dydį. ◆ Aptaria paveikslėlius, kokių būna transporto priemonių, sprendžia kas kam priklauso. Stebi gatve pravažiuojančias transporto priemones. Iš kubelių dėlioja kelią mašinytėms važinėti.
	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS ◆ Pažintiniai projektai įrengtame daržiuke. ◆ Augimo proceso stebėjimas ir fiksavimas. ◆ Gyvųjų organizmų, jų gyvenimo ciklo ir įpročių tyrinėjimas. ◆ Stebėjimas grupėje, gamtoje, darželio teritorijoje. ◆ Išvykos į gamtą, ekskursijos. ◆ Informaciniai leidiniai ikimokyklinio amžiaus vaikams (knygos, plakatai,

3-6 m. VAIKAS	enciklopedijos, stalo žaidimai ir kt.). ◆ Gyvūnų, augalų, gamtovaizdžių ir gamtos paminklų nuotraukos. ◆ Nesudėtingų bandymų atlikimas: medžiagų tirpinimas, sėklų daiginimas ir pan. ◆ Priemonės pasaulio tyrinėjimui - laikrodis, gaublys, žemėlapiai, kompasas. ◆ Antrinių žaliavų rūšiavimas. ◆ Tinkamas elgesys gamtoje, aiškinimasis, kaip galima prisidėti prie gamtos tausojimo, saugojimo, kokią žalą aplinkai daro tarša. ◆ Didaktinės skaičiavimo priemonės, erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros, skaičių, formų, dydžių, spalvų kortelės. ◆ Buities, profesijų atributai, įrankiai (sodo, namų tvarkymo priemonės, meistravimo įrankiai ir priemonės). ◆ Individualių pažinimo interesų pastebėjimas ir tenkinimas.
	VAIKO VEIKSENOS ◆ Diskutuoja, kaip ir kodėl gamtą reikia globoti. Aiškinasi, kas be gyvūnų ir augalų gyvena gamtos prieglobstyje. Aptaria, kodėl ir smulkiąsias gyvybės formas reikia saugoti. Kuria ekologinį projektą. ◆ Ieško naujų idėjų ekologiško daržiuko plėtrai ar naujo įrengimui, išitraukia į praktinę ekologinę veiklą. Diskutuoja aplinkos apsaugos temomis, suvokia atsakingo elgesio ir gamtos išteklių tausojimo reikšmę. Dalyvauja darželio aplinkos tvarkyme, organizuojamose švaros palaikymo akcijose. ◆ Apžiūrinėja gaublį, skiria sausumas ir vandenynus, randa Lietuvą. Aptaria, koks gali būti kraštovaizdis (laukas, pieva, miškas, kalnai), vandens telkiniai (upė, ežeras, jūra). ◆ Įsimena darželio pavadinimą ir adresą; savo grupės pavadinimą; domisi kitų grupių pavadinimais. Apžiūri darželio aplinką darželio ribose ir už jų. Kuria darželio maketą, bandydami atkartoti formą, langų, durų skaičių ir pan. Lankosi kitose grupėse ir personalo darbo vietose. ◆ Diskutuoja, kokios spalvos dominuoja rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą. Stengiasi kuo tiksliau įvardyti spalvą. Renka rudens, žiemos, pavasario ar vasaros spalvų popieriaus, audinio atraižas, sagas. Kuria kompozicijas iš skrituliukų, trikampių, kvadratėlių, bandydami atkartoti gamtos objektus. Renka lapus, šakas, jas skaičiuoja, rūšiuoja, daro iš jų darbelius ir kompozicijas. Renka akmenukus ir dėlioja juos pagal dydį. ◆ Įsimena vaisių ir daržovių pavadinimus. Aiškinasi, kuo skiriasi vaisius nuo daržovės. Diskutuoja, kurias daržoves ir vaisius valgo, kurie yra skaniausi, o kurie ne. Apibūdina vaisiaus ar daržovės spalvą, svorį, formą, ragaudami įvardina skonio ypatybes. Liesdami pajunta jų paviršiaus ypatumus. Aiškinasi, kurie vaisiai ir daržovės auga Lietuvoje. ◆ Aiškinasi, kas auga miške. Diskutuoja apie miško gyvybės globą. Skaičiuoja kankorėžius, grybus, juos lygina. Aiškinasi, kurie miško grybai ar uogos yra

	nuodingi, bando juos atskirti. Atskiria miško medžius ir atpažįsta juos pagal lapus, grupuoja į spygliuočius ir lapuočius. Mena mįsles apie mišką, pritaiko priežodžius ir patarles. ◆ Diskutuoja, kur gyvena įvairūs gyvūnai. Vaizduoja gyvūną judesiu, garsu, kai kiti stengiasi atspėti, kas vaizduojama. Pasakoja, kokius neįprastus gyvūnus yra matę. Skirsto gyvūnus pagal jų ypatybes. ◆ Pasakoja, kokius augintinius auginą ir dalijasi patirtais įspūdžiais. Aptaria, kur auginami ir kokios priežiūros reikalauja naminiai gyvuliai. Aiškinasi, kokią naudą žmogui teikia kiekvienas naminis gyvulys ar augintinis. Diskutuoja, kad augintiniai gali būti įvairaus dydžio, pvz. žiurkėnai yra maži, o sarginiai šunys – dideli. Įvardina naminių gyvulių jauniklių pavadinimus. ◆ Žiūrinėja paveikslėlius su miško gyvūnais žiemą ir diskutuoja, kodėl gyvūnams žiemą nešalta. Aiškinasi kaip kailiukas padeda apsisaugoti. ◆ Diskutuoja, kokie ir kaip paukščiai žiemoja. Padeda paukščiams žiemą: daro lesyklėles iš dėžučių ar pieno pakelių, maitina paukščius trupiniais ir maisto likučiais. Stebi grįžtančius paukščius, kuria inkilėlius. Diskutuoja apie paukščių sugrįžimo priežastis. Stebi kaip skraido paukščiai, aiškinasi, kas jiems padeda skristi. Apžiūrinėja įvairių paukščių plunksnas. Klausio paukščių garsų įrašo, bando juos imituoti. Piešia ant popieriaus lapo paukščių plunksnomis. Aiškinasi, kokią naudą teikia paukščiai (genys – miško sanitaras, vyturys – džiugina savo balsu). ◆ Atpažįsta savo asmeninius ir draugų drabužėlius, pasako kieno jie. Rūšiuoja rūbus: pagal stilių (išeiginiai, kasdieniai, sportiniai ir kt.), sezoną (vasariniai, rudeniniai ir kt.), medžiagą (lininiai, vilnoniai ir kt.), raštus (linijos, kvadratėliai ir kt.). Skirsto į porinius (batai, pirštinės) ir neporinius (sijonas, marškiniai ir kt.). ◆ Įsimena transporto priemonių pavadinimus. Diskutuoja, kokiomis transporto priemonėmis tenka naudotis dažniausiai. Grupuoja transportą į oro, vandens ir žemės. Kuria taisykles, kaip reikia elgtis troleibuse ar autobuse. Kuria pasaką „Kodėl kelias vingiuotas“. Aplanko oro uostą, autobusų, geležinkelio stotis ir muziejus. ◆ Modeliuoja, kuria ateities fantastines mašinas, stato tiltus, garažus, mašinas, lėktuvus, laivus ar tiesią gatvę iš dėžučių, kamščių, dangtelių, ričių, sagų, plastikinių butelių ir kt. Kuria gatvės projektą, bandydami atkartoti realias formas, proporcijas. ◆ Klausosi pasakų, eilių, padavimų, dainų, patarlių, žyminčių augalų ypatybes, savitumą. Diskutuoja apie laiko, darželio ir kambarinių gėlių skirtumus. Aiškinasi, kodėl žiedai ir lapai būna įvairių formų ir spalvų. Įsimena grupėje augančių gėlių kelis pavadinimus. Sužino, kokių sąlygų reikia gėlėms, kad jos augtų. Apžiūrinėja ir lygina grupėje augančias kambarines gėles, apibūdina jų dydį bei spalvą. Pasėja gėles, laisto, prižiūri. Stebi ir tyrinėja įvairius augalo augimo etapus: dygsta, auga, žydi, vysta. Kuria gėles augimo liniją. Diskutuoja,
--	---

	kuo naudingos gėlės: jos mus džiugina, yra dovanojamos gimtadienio ir kitomis progomis. ◆ Kalbasi apie savo gyvenamąją vietą. Aptaria, kas sudaro namą (sienos, lubos, grindys ir kt.). Įsimena savo adresą. Grupuoja namus pagal tipą (daugiabutis, nuosavas namas) ir statybos būdą (medžio, mūro, bloko). Įvardija namo dalis: pamatas, sienos, stogas ir kt. Diskutuoja, kokie baldai yra kambariuose, kokius prietaisus galima pamatyti virtuvėje ir pan. Grupuoja namuose esančius daiktus pagal formas, dydžio panašumus. Aiškinasi, kaip būti geru kaimynu ir kuo kaimynas gali padėti. ◆ Klausio legendos apie Vilniaus miesto įkūrimą. Įsimena miesto pavadinimą. Apžiūrinėja Vilniaus miesto žemėlapi bei atranda savo ir darželio gatvę. Aiškinasi, kokie kultūros, istorijos ir gamtos paminklai yra Vilniaus mieste, įsimena jų pavadinimus ir stengiasi atpažinti paveikslėlyje. Aplanko Rotušės ir Katedros aikštes, Gedimino pilį. ◆ Kuria Lietuvos maketą, pažymėdami didžiuosius miestus ir vandens telkinius. Apžiūrinėja Lietuvos herbą ir vėliavą, bando juos atpažinti tarp kitų. Įvairiomis priemonėmis vaizduoja Lietuvos vėliavą. Atranda žemėlapyje Lietuvą ir kaimynines valstybes. Klausio Lietuvos himno įrašo. Aptaria, kokias Lietuvos vietas yra aplankę ir kokius žymius objektus yra matę. ◆ Kalbasi apie žmonių profesijas, apie švietimo, sveikatos, prekybos, transporto, kultūros, gamybos įmones, apie tėvelių, kitų artimųjų darbo vietas. Žaidžia kūrybinius žaidimus apie profesijas, inscenizuoja, panaudodami priemones, pasigamindami atributiką.
--	---

Skaičiavimas ir matavimas

Skaičiavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius, daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms palyginti pagal kiekį;
- ◆ gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsningumus, sudaryti įvairias sekas.

Matavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą;
- ◆ gebėjimas matuoti;
- ◆ daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas;
- ◆ laiko tėkmės suvokimas.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes, kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas.

Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas.

Pradedą suvokti laiko trukmę.

PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

1-3 m.
VAIKAS

- ◆ Eilėraščių deklamavimas, dainelių dainavimas, pirštų žaidimai, kuriuose minimi skaičiai.
- ◆ Skaičiavimas kartu su vaiku.
- ◆ Vaikų surūšiuotų daiktų komentavimas „Sudėk tik raudonas kaladėles“.
- ◆ Laipsniavimo vartojimas kalbant su vaiku - didelis - didesnis - didžiausias.
- ◆ Dėžės su žaislo rūšių vaizduojančiais paveikslėliais žaislams sudėti.
- ◆ Žaislai, iš kurių gali būti sudaromos sekos - spalvoti mediniai kubeliai, dideli karoliai ir virvelės.
- ◆ Žaidimai, dainelės, kuriose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama.
- ◆ Priemonės pastatams statyti - kubeliai, lego.
- ◆ Įvairūs daiktų rinkiniai rūšiavimui.
- ◆ Knygos su paveikslėliais, supažindinančiais su esminėmis dydžio, formos ir spalvos sąvokomis.
- ◆ Atpasakojimai, žaidimai, skatinantys suvokti seką, eiliškumą.
- ◆ Žaidimai naudojant erdvinės sąvokas.

VAIKO VEIKSENOS

- ◆ Dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštukus su skaičiais, pirštais parodo, kiek jam yra metukų.
- ◆ Išrikiuoja šalia vieno daikto atitinkamą skaičių kitų daiktų - prie vienos lėkštės po vieną puodelį, prie dviejų mašinų-du kubelius ir pan.
- ◆ Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja vienarūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kt. požymius.
- ◆ Mausto žiedus ant stovo - nuo didžiausio iki mažiausio. Rūšiuoja daiktus į grupes, nusako daiktų paskirtį, lygina didelis - mažas.
- ◆ Dėlioja plyteles, kubelius vertikaliai, horizontaliai, vieną ant kito, kombinuotai, darant nesudėtingus perdengimus.
- ◆ Ropoja iš didelių kartoninių dėžių padarytais tuneliais, lipa ant viršaus, lenda po apačia ir taip patiria įvairias padėtis erdvėje: viduje, išorėje, ant ir po.
- ◆ Pabaigęs žaidimą stengiasi daiktus sudėti į jiems skirtas dėžes, išrūšiuoti, jeigu žaidė su kelių skirtingų rūšių daiktais.

3-6m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Skaičiavimas, pasitelkiant daineles, eilėraščius, skaičiuotes. ◆ Kiekio palyginimo skatinimas „Ko daugiau?“ ◆ Žaidimai, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka. ◆ Didaktinės skaičiavimo priemonės, erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros, skaičių, formų, dydžių, spalvų kortelės. ◆ Aplikacijų, ornamentų, šventinės atributikos kūrimas iš įvairių formų detalių ar piešiant spalvinant) figūras. ◆ Daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras ieškojimas aplinkoje. ◆ Eksperimentų, skatinančių suvokti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės, atlikimas. ◆ Nestandartinių matavimo priemonių (įvairaus ilgio juostelės, kubeliai, indeliai) naudojimas bei supažindinimas su standartiniais matavimo prietaisais (laikrodis, liniuotė, matavimo indai). ◆ Nuolatinis erdvinių ryšių apibūdinimas. ◆ Žodyno, reikalingo judėjimo kryptčiai, daiktų vietai nusakyti, dydžių santykiui, plėtimas. ◆ Konstravimo priemonės - tuščios dėžės, vamzdeliai, kubeliai ir kitokios priemonės.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Eksperimentuoja su gamtinėmis medžiagomis: plukdo, matuoja, lygina, sveria. ◆ Suvokia skaičių sąvokas ir sieja skaičius su kiekiu - supranta, kad norint pripilti kibirėlį, reikia penkių kastuvėlių smėlio. ◆ Supranta, pakartoja išgirstą ar pamatytą seką - deda vieną prie kito (raudonas, baltas, raudonas, baltas), ploja pasikartojančiu ritmu. Pratęsia seką nuspręsdamas, kas eina toliau. ◆ Lygina objektų dydžius naudodami nestandartines matavimo priemones: matuoja stalą naudodami žaislines statybines detales, naudoja kaspinę matuodami kilimėlio ilgį. Tyrinėja ir bando naudoti standartines matavimo priemones - laikrodžius, liniuotes, matavimo indus. ◆ Dėlioja geometrines figūras iš atskirų detalių; pastebi formų panašumus: burbulai panašūs į apskritimus, dėžės į keturkampius. ◆ Įsivaizduojamai žaidimų aikštelei pastatyti naudoja tuščias dėžes, vamzdžius

	ir kitas priemonės. Naudoja sąvokas, nusakančias objektų vietą, padėtį (ant, viršuje, po, prie, žemiau), judėjimo kryptį (atgal, pirmyn, aplink, per) ir atstumą (arti, toli, šalia). ◆ Diskutuoja apie metų laikų ratą. Aptaria, kokie yra metų laikų pavadinimai ir kas jiems būdinga. Sudaro metų laikų ratą. Apibūdina žiemos pramogas, aiškinasi, kaip saugiai pramogauti žiemą. Žiūri ir atpažįsta pavasarį paveikslėliuose. Aptaria, kaip atgyja gamta pavasarį. ◆ Pasakoja, kas buvo vakar, yra dabar, fantazuoja, kas bus rytoj. Kuria savo „dienos ritmą“: nurodo rodyklių padėtis nupieštame laikrodyje ir užklįjuoja paveikslėlį, nurodantį tuo metu atliekamą veiksmą. Piešia kalendorių ir kas dieną užbraukia jame dienas. Aiškinasi paros seką: rytas, diena, vakaras, naktis.
--	--

Iniciatyvumas ir atkaklumas

Iniciatyvumo ir atkaklumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ gebėjimas pačiam surasti veiklą ir ją turtingai plėtoti;
- ◆ gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią veiklą, susikonscentruoti ir išradingai ją plėtoti;
- ◆ gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant sumanymų realizavimo.

<i>VERTYBINĖ NUOSTATA</i>	
Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	
<i>ESMINIS GEBĖJIMAS</i>	
Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	
<i>PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS</i>	
	◆ Vaiko sumanytos veiklos skatinimas. ◆ Žaidimai su užduotimis - įdėti, išimti, pavadinti. ◆ Nuolatinis skatinimas veikti, pabaigti pradėtą veiklą. ◆ Naujos veiklos, žaidimų siūlymas. ◆ Pagalba, patarimai susidūrus su sunkumais.

1-3 m. VAIKAS	VAIKO VEIKSENOS ◆ Ilgai tyrinėja sudominusį daiktą, žaislą, radęs naują žaislą išbando jo galimybes. Bando savo galimybes naudodamas aplinkoje esančias priemones. ◆ Tęsia veiklą nepaisydamas trukdymų – stabteli, kitiems ėmus tvarkyti, o po to vėl tęsia žaidimą. ◆ Liesdamas ar stebėdamas daiktus ar objektus pats tyrinėja, domisi, kaip jais naudojamasi. Džiaugiasi pasiektais rezultatais, o susidūrus su sunkumais, kreipiasi į suaugusįjį. ◆ Išreiškia savo norus, suranda, renkasi sau patinkantį žaislą. Domisi žaislais, mokosi jais pasidalinti, suranda žaislo vietą, renkasi žaidimo draugą. ◆ Nemeta užsiėmimo, net jei daug kartų nepasisėkė - pabaigia dėlionę, pastato bokštą. Pabando daryti vėliau. Pabaigia, ką sumanęs. ◆ Parodo "aš" stiprumą, kai susilaiko neverkės po griuvimo, kai sako "ne" į suaugusiojo prašymą arba draudimą.
3-6m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS ◆ Vaiko sumanyto žaidimo palaikymas. ◆ Pagalba išplėtojant ir įgyvendinant vaikų veiklos sumanymus. ◆ Praktinių užduočių kūrimas kartu su vaikais. ◆ Vaiko siūlomų veiklų ir temų fiksavimas bei įgyvendinimas. ◆ Vaiko sumanymų ir idėjų realizavimo aptarimas. ◆ Įdomios veiklos idėjų sumanymų grupelių veiklai siūlymas. VAIKO VEIKSENOS ◆ Kuria siužetus, pasiskirsto vaidmenimis, improvizuoja, išreiškia save judesiu, kuria pasakojimus, iliustruoja. Drąsiai rodo kūrybinę iniciatyvą - vaidina, improvizuoja, baigia sekti pasaką. ◆ Atlieka kruopštumo, susikaupimo reikalaujančius darbus, naudodamas šviesos stalą ar kitas priemones. ◆ Pateikia savo veiklos, žaidimų sumanymus draugams ir kviečia juos prisijungti, teikia siūlymus dėl grupės veiklos. ◆ Atkakliai siekia užsibrėžto tikslo, veiklos rezultato. Kažkam nepavykus, nemeta veiklos, o bando dar kartėlį, kreipiasi pagalbos, patarimo.

Tyrinėjimas

Tyrinėjimo srityje vaikui ugdomas tobulėja:

- ◆ domėjimasis supančia aplinka;
- ◆ tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais;
- ◆ atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Smalsus, domisi, viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

1-3 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Sąlygų eksperimentuoti ir panaudoti daiktus neįprastais būdais sudarymas. ◆ Smėlio ir vandens žaidimai. ◆ Kasdieniniai pasivaikščiojimai laike. ◆ Augalų priežiūra, laistymas darželyje įrengtame darže. ◆ Daiktų rinkiniai, skirti tyrinėjimui - butelių kamšteliai, įvairių formų ir dydžių dėžutės, kamuoliai. ◆ Natūralios gamtinės medžiagos, skatinančios vaiko tyrinėjimus - kriauklės, kankorėžiai, plunksnos.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Surenka, rūšiuoja ir sudėlioja daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaidžia su medžiagomis. Liečia, čiupinėja, glamžo, spauda esančius daiktus. ◆ Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai ką mato paveikslėliuose. ◆ Pasivaikščiojimų metu pastebi pasikeitimus gamtoje. Domisi augalų ir gyvūnų gyvenimu, užduoda klausimus. ◆ Tiria daiktus ir kitus objektus liسدamas juos ir stebėdamas, kaip kiti jais naudojami. ◆ Žaisdamas su vandeniu, išbando įvairias priemones: laistytuvus, įvairaus dydžio indelius, piltuvėlius, kempinėles.
	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

3-6m. VAIKAS	◆ Naujos medžiagos ir priemonių išbandymas, naudojimas. ◆ Naujų tyrimo, stebėjimo būdų taikymas įrengtame darže. ◆ Bendravimas su vaiku, skatinantis aktyvų tyrinėjimą. ◆ Nuolatinis drąsinimas, skatinimas tyrinėti ir įgyvendinti savo idėjas. ◆ Atvirųjų klausimų, skatinančių tolimesnius tyrinėjimus, uždavinėjimas. ◆ Fizinių pasaulio savybių tyrinėjimas stebint ir naudojant kasdieninius vaikų aplinkos daiktus ir medžiagas. ◆ Indai ir priemonės eksperimentavimui (mėgintuvėliai, piltuvėliai, matuokliai, pipetės, kempinės, vandenį sugeriančios medžiagos). ◆ „Mokslinių“ tyrimo priemonių (svarstyklės, didinamieji stiklai, magnetai) naudojimas. ◆ Senų ar sugedusių daiktų nagrinėjimas. ◆ Daiktų modeliai (popieriniai, plastikiniai, medžiaginiai).
	VAIKO VEIKSENOS ◆ Tyrinėja aplinką ir daiktus, norėdamas išsiaiškinti, kaip kas nors kinta, kas iš ko padaryta, kokios objektų savybės, galimybės. ◆ Išbando įvairius tyrinėjimo būdus: išbando magneto galimybes, tyrinėja daiktus ant šviesos stalo, tirpdo sniegą ir gamina ledus, augina įvairius augalus, stebi jų augimo pokyčius. Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. ◆ Tyrinėja pojūčiais ir atpažįsta medžiagą iš kurios pagamintas daiktas: medinis, keramininis, odinis, lininis, plastmasinis, geležinis ir t.t. ◆ Pradedą aplinkoje pastebėti dėsningumus ir sąsajas. Bando perprasti nuoseklumo ryšius: paros dalių kaita, buities darbų ritualai, kalendorinių švenčių pasikartojimas, augalo, gyvūno, žmogaus augimo (vystymosi) stadijų kaita. ◆ Paaikškina, kaip tyrinės priežastis ir padarinius, ir atlieka tyrinėjimus - vieną po kitos deda monetas į plūduriuojančius laivelius tikrindamas, kuris pirmas nuskęs. ◆ Ardo išrenkamus arba nebereikalingus daiktus, bando aiškintis, kaip jie veikia, kokia dalis, kokią funkciją atlieką, domisi, klausinėja.

Problemų sprendimas

Problemų sprendimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ problemų atpažinimas, išvelgimas;
- ◆ sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas, pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas, apmąstymas;
- ◆ mokymasis įveikti nesėkmes.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausia supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

- ◆ Skatinimas imtis sudėtingesnės veiklos (pagal vaiko galimybes).
- ◆ Kelių problemų sprendimo būdų pateikimas, skatinant vaiką pasirinkti.
- ◆ Žaislai, kuriuos galima saugiai išardyti.
- ◆ Žaidimai ir žaislai, skatinantys problemų sprendimo gebėjimus (dėliojimui pagal formą, dydį).
- ◆ Žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui.

1-3 m.
VAIKAS

VAIKO VEIKSENOS

- ◆ Ketinimui, sumanymui įgyvendinti spaudžia mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti.
- ◆ Numato paprasto nurodymo įvykdymo būdus panaudojant tam reikalingus daiktus - panaudoja pagaliuką išstumti kamuolį, prisitraukia pagalvėlę, kad pasodintų lėlę.
- ◆ Mėgdžioja būdus, kuriais kiti sprendžia iškilusias problemas, kai tik pamato juos taip darant.
- ◆ Bando sudėti žaislus pagal jų formą, dydį - pradeda suvokti, kad tam tikros formos daiktas telpa tik į jo formai padarytą lizdą, o mažesnis daiktas telpa į didesnį, o ne atvirkščiai.
- ◆ Nepavykus įgyvendinti sumanymo keičia veiksmų strategiją ir bando iš naujo - sugriuvus bokštui bando jį statyti iš naujo naudodamas didesnes kaladėles apačioje.
Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra viduje

3-6m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Rimtas vaikų rūpesčių vertinimas. ◆ Vaikų taikomų problemų sprendimo būdų ir jų pasekmių komentavimas. ◆ Kūriniai apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. ◆ Atvirųjų klausimų, padedančių apmąstyti problemą, uždavinėjimas. ◆ Loginį vaikų mąstymą skatinantys žaislai ir žaidimai - galvosūkiai, labirintai. ◆ Probleminės užduotys, kurias įveikti turėtų patys vaikai. ◆ Žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui, serijų dėliojimui.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Nepavykus imasi kitokio eksperimentavimo su priemone būdo - kai žaislinė tešla išeina per skystą, paprašo dar miltų; pripila plastikinį butelį vandens, kad nuskęstų. ◆ Randa alternatyvų problemos sprendimo būdą, sugalvoja, ką galima panaudoti vietoje ieškomo daikto - pasiūlo panaudoti kubelį durims paremti, kai pradingsta tam skirtas kištukas. ◆ Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles. ◆ Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą - pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį. ◆ Žaidžia siužetinius žaidimus, juos plėtoja sugalvodamas probleminių situacijų.

Mokėjimas mokytis

mokėjimo mokytis srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ numatytas, ko nori išmokyti;
- ◆ aktyvus mokymasis;
- ◆ gebėjimas apmąstyti, ko išmoko.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

1-3 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Atminties lavinimo žaidimai. ◆ Dėmesio atkreipimas į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti. ◆ Prasmingo ir, kur įmanoma, tikroviško žaidimo ir darbo konteksto kūrimas. ◆ Ugdymo priemonių atnaujinimas. ◆ Vaiko pasiekto rezultato pastebėjimas, džiaugimasis kartu su vaiku.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Stebi, liečia daiktus ir objektus, juos tyrinėja, domisi, kaip jais naudojamasi, kaip jie veikia. ◆ Atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti bendraamžių, kitų vaikų, suaugusiųjų veiksmus. ◆ Džiaugiasi, kai pavyksta atlikti užduotis. Nemeta veiklos po pirmos nesėkmės. ◆ Atlieka nesudėtingas užduotis ir vieno ar kelių veiksmų nurodymus; taip pat sudėtingesnes individualias užduotis.
3-6m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Vaiko norų ką nors išmokti pastebėjimas ir sąlygų sudarymas. ◆ Pasikeitimų pastebėjimas, aiškinimas. ◆ Skatinimas daryti prielaidas, formuluoti išvadas. ◆ Tiriamųjų klausimų uždavinėjimas ir atsakymų sisteminimas. ◆ Informacijos pateikimo būdų kūrimas, grafinis rezultatų vaizdavimas. ◆ Atsakinėjimas į vaikų klausimus bei pagalba ieškant atsakymų, informacijos. ◆ Naujų mokymosi galimybių paieška, aptarimas su vaikais.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Suvokia, kad: yra visiškai normalu, jog mes visko nežinome; jo idėjos yra svarbios; yra begalė būdų, kaip galima surasti reikiamą informaciją; atsakymų paieška ir problemų sprendimas - tai smagu! ◆ Kelia klausimus apie neaiškius ir nežinomus dalykus, aiškinasi, ieško informacijos, įsidėmi faktus, savaip juos apmąsto. Reikiamos informacijos ieško knygoje, enciklopedijose, žurnaluose, elektroninėje erdvėje. ◆ Aktyviai klausinėja, dalyvauja pokalbiuose, diskusijose. Kitiškai vertina suaugusiojo atsakymus ir sugalvoja naujų klausimų. ◆ Auklėtojo padedamas renka, sistemina ir pateikia informaciją - padaro grafinę lipdukų lentelę, surūšiuodami juos pagal spalvas; atlikę bandymus su vandeniu, nupiešia kiekvieną daiktą, kuris plaukia ir kuris skęsta.

	◆ Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus. Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje, pratinasi "užrašyti" stebėjimo, tyrinėjimo rezultatus simboliais, paveikslėliais, sudaro planą, žemėlapi. ◆ Naują informaciją arba žodžius pritaiko veiklai arba bendravimui - komentuoja veiklą anksčiau girdėtais palyginimais, demonstruoja matytus veiksmus ar judesius. Atskirą patirtį apibendrina taisykle ir taiko ją naujame kontekste - pastebėjęs, kad tokiu būdu išvengiama konflikto, siūlo balsuoti sprendžiant grupės reikalus.
--	---

MENINĖ KOMPETENCIJA

Meninė raiška

Meninės raiškos srityje vaikui ugantis tobulėja:

- ◆ emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais,
- ◆ meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas,
- ◆ meninė kūryba ir improvizacija.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Jaučia meninės raiškos priemonių džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS

- ◆ Kūrybinės raiškos skatinimas.
- ◆ Meninės veiklos nukreipimas į kūrybinį procesą, o ne į galutinį rezultatą.
- ◆ Piešimo priemonės: pilki ir spalvoti minkšti pieštukai, flomasteriai, kreidelės (vaško ir paprastos).
- ◆ Tekstai, dainelės, į kurias galima įsiterpti - pasakoti ar pagal juos veikti.
- ◆ Muzikinės pramogos, rateliai, muzikiniai žaidimai.
- ◆ Iliustruotos knygos su mėgstamomis dainelėmis ir žaidimais.
- ◆ Vaidinimas pagal knygelę.
- ◆ Nesudėtingi ritminiai instrumentai - būgneliai, ksilofonai, varpeliai, mediniai kubeliai.

1-3 m. VAIKAS	◆ Trumpų instrumentinės muzikos kūrinėlių klausymas. ◆ Judesių sekų atlikimas pagal įvairaus tempo muziką.
	VAIKO VEIKSENOS ◆ Piešia įvairiomis piešimo priemonėmis - spalvotais pieštukai, flomasteriais, kreidelėmis, šakele ant smėlio, kreida ant šaligatvio. Pirštukais piešia saulę, debesis, lietų, gėles, žolę, medžius. ◆ Plastilino gabalėlius klijuoja ant lentelės ar nupiešto paveikslėlio, taip jį papuošdamas ar užpildydamas erdvę, lipdo iš plastilino, modelino, molio ir kt. priemonių, dekoruoja įvairia gamtine medžiaga. ◆ Aplikuoja, plėšo popierių ir jį klijuoja, priklijavus nupiešia trūkstamas, smulkesnes dalis. ◆ Kartu su auklėtoja dainuoja garsus, skiemenis, trumpus žodžius; pratinasi kartu pradėti ir baigti dainelę, įterpti žodžius. Dainuoja, niūniuoja lopšinės žaisliukui. ◆ Klausosi ramios ir linksmos muzikos, atlieka judesius pagal ją; klausosi, barškina barškučiais, muša būgnelį. ◆ Ritmiškai eina, ploja, trepsi pagal muziką judesiais parodo aukšto ir žemo registro muziką - striksi kiškučiai, šleivoja meškiukai. ◆ Imituoja žaidimų personažus, keičia judesius pagal muzikos charakterį, garsų stiprumą. ◆ Kartoja įvairius suaugusiojo rodomus judesius; kartu su kitais vaikais atlieka vienodo tempo ratelius. ◆ Vaidina nesudėtingas žinomas pasakas; persirengia įvairiais veikėjais: dedasi kepures, karūnas, apsiaustus, naudoja įvairius aprangos elementus. Žaidžia - vaidina trumpus spektakliukus pedagogui padedant, vaizduojant šeimos narius, atkurdamas gyvenimiškas situacijas, keičiant balso intonaciją, mimiką, judesius. ◆ Dėmesingai žiūri stalo lėlių teatro vaidinimus, įsijungia į veiksmą - kartu su veikėjais ploja, trepsi.

3-6m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Spontaniška kūryba. ◆ Kūrybinės raiškos dienos ir savaitės. ◆ Eksperimentai su spalvomis, mišrios technikos naudojimas. ◆ Naujų tapymo būdų pasiūlymas ir išbandymas, tapymas grupėje, gamtoje, darželio teritorijoje. ◆ Piešimo priemonės: pilki ir spalvoti minkšti pieštukai, flomasteriai, kreidelės (vaško ir paprastos), įvairaus dydžio. pločio, storio teptukai vandeniniai akvareliniai, guašo dažai ir kt. Įvairaus dydžio ir spalvų popierius. ◆ Medžiagos kūrybiniam darbams: gipsas, molis, plastilinas, modelinas, plastikas, audinys, medis, akmenėliai ir kt. ◆ Ornamentų, vaizdų kūrimas, audinių, daiktų dekoravimas grafiniais ženklais ir simboliais. ◆ Dainavimui, šokiui, muzikos klausimui, muzikavimui, grojimui palankių sąlygų sudarymas. ◆ Melodijų tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms kūrimas. ◆ Muzikinių pramogų organizavimas. ◆ Folkloriniai žaidimai, rateliai. ◆ Trumpos improvizacijos pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. ◆ Stalo teatras, šešėlių teatras.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto, sauso ir šlapio popieriaus pirštu, teptuku guašo ar akvarelės dažais. Tapytą darbėlį papildo realiomis medžiagomis (audiniu, siūlu, džiovintų augalų dalimis), daro koliažus. ◆ Daro delniukų antspaudus, pasirenkant mėgstamą spalvą. Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto įvairaus formato popieriaus pirštu, teptuku; štampuoja įvairiomis priemonėmis. ◆ Lipdo iš plastilino, molio, druskos įvairias formas. Lipdinį formuoja ant natūralios formos: akmenėlio, medžio gabalėlio; kuria žmogaus figūras iš įvairios formos dėžučių, gamtinių medžiagų. ◆ Kartu su kitais vaikais atlieka priedainį, pritaria pasikartojantiems dainos motyvams, pakartoja dainos frazes. Dainuoja dainas, dainavimą palydėdami ritminiais judesiais ar garsais. ◆ Aktyviai dalyvauja aptariant naują muzikinį kūrinį, atskleidžia turimą patirtį, išsako emocijas. Kartu su suaugusiuoju aptaria dainos nuotaiką, poetinio teksto prasmę, dainos personažų charakterį, jausmus atspindinčią vaiko veido išraišką, kūno judesius, reikšmingiausius dainos momentus.

	◆ Tyrinėja garso išgavimo būdus įvairiais muzikos instrumentais; groja netradiciniais muzikos instrumentais atrasdami naujus sąskambius, garsus. Tyrinėja gamtos ritmus: daužo akmenukus, stuksena medines kaladėles imituodami dainelių ritmą. ◆ Grojant muzikai atlieka įvairius ritminius pratimus. Šoka ratelius pritaikydamas įvairius žingsnelius, išreikšdamas erdvės (aukštai-žemai) ir laiko (greitai-lėtai) elementus. Šoka su įvairiomis priemonėmis: kaspinais, lietučiais, balionais, skarelėmis, vėduoklėmis, lankais, kamuoliais, gėlėmis. ◆ Improvizuoja atvaizduodamas mėgstamų pasakų herojų nuotaikas, jausmus, vaidinant mimika, judesiais, kalba. Kuria veiksmų siužetą iš pagamintų ar aplinkoje rastų daiktų, vaidindamas sukuria savo išgalvotą pasaką, istoriją. ◆ Vaidina naudojant stalo teatro figūrėles. Išbando save šešėlių teatre. ◆ Vaidina pasakėles be garso - emocijas perteikdamas kūno judesiais ir veido mimiką išraiška. Gamina tradicines ir netradicines kaukes, vaidina su jomis, bandant išreikšti kokius nors ryškius bruožus.
--	---

Estetinis suvokimas

Estetinio suvokimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ◆ nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui; aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta;
- ◆ jautrumas grožiui, meno raiškos priemonės (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikos garsams ir kt.);
- ◆ jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su kitais.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Domisi, gėrisi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

1-3 m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Pasakojimo apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygių iliustracijas skatinimas. ◆ Atvirukų su meno reprodukcijomis apžiūrinėjimas. ◆ Profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomosios dailės dirbinių padėjimas vaikų akių lygyje. ◆ Vaiko kalbinimas, klausinėjimas, kas jam gražu. ◆ Muzikos kūrinių klausymasis, gerėjimas jais.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Stebi auklėtojos inscenizuojamą trumpą pasaką, emociškai reaguoja į inscenizaciją, įsijungia į veiksmą. ◆ Susikaupęs klausosi įvairių muzikinių kūrinių (pvz. klasikinės), judesiu spontaniškai reaguoja į muzikinio kūrinio ypatumus. ◆ Apžiūrinėja skirtingai iliustruotas knygas, varto knygos lapus, norėdamas surasti mėgstamus paveikslėlius. ◆ Pasivaikščiojimo metu žavisi gamtos grožiu, atkreipia dėmesį į žydinčias gėles, žaliuojančius medžius. Klausosi ir imituoja gamtos garsus.
3-6m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Vaikų kūrybos, piešinių parodos. ◆ Dainų konkursai, koncertai. ◆ Pagalba vaikams, realizuojant kilusius sumanymus: laiko suteikimas, priemonių, atributikos parūpinimas, reikalui esant įsiliejęs į vaidinimą ar žaidimą. ◆ Atvirukų rinkiniai su dailės kūrinių reprodukcijomis, dailės albumai. ◆ Pokalbiai vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones - kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėti erdvėje ir plokštumoje. ◆ Išvykos į parodas, spektaklius, koncertus. ◆ Stebėtų spektaklių, klausytų muzikos kūrinių aptarimas. ◆ Diskusijos ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų: kas pavaizduota tamsiai, kas šviesiai, kas pavaizduota arti, kas toli. ◆ Išvykos į muziejus, paveikslų galerijas.
	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Grožisi savo ir kitų dailės kūryba, dalinasi išpūdžiais. Domisi draugų idėjomis, gėrasi jų darbais. Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė ir kaip kūrė. Domisi kitų meninėmis idėjomis ir jas panaudoja savo veikloje.

	◆ Susipažįsta su dailės darbais ir sąvokomis: su pagrindinių dailės šakų kūrinių, tautinio meno darbais, su pagrindinėmis dailės sąvokomis (skulptūra, tapyba, keramika), komponavimo būdais (vertikalės, horizontalės, simetrija). ◆ Mokosi jausti ir išgyventi skambančią muziką, pajusti estetines muzikinių kūrinių savybes ir jomis gėrėtis. ◆ Lygina, analizuoja, kokie yra praeities, o kokie dabarties kūriniai, daiktai. Apžiūrinėja senovinius daiktus: įrankius, indus, namų apyvokos daiktus, drabužius, mokosi suprasti, kas yra etniniai simboliai, įvertina jų savitą grožį. ◆ Lankosi mieste organizuojamuose koncertuose, spektakliuose, renginiuose. Pasivaikščiojimų metu grožisi ir aptaria skulptorių ir architektų darbus. ◆ Klausosi pasakų, eilių, dainų, padavimų, sakmių, mįslių, kartu su auklėtoja kuria ir užrašo pasakojimus, gilinasi į kalbos garsų, žodžių, sakinių, tekstų reikšmių, prasmės suvokimą. ◆ Varto menų darbų albumus atkreipdami dėmesį į spalvų, formų žaismą. Diskutuoja apie meno kūrinių savybes. ◆ Bando vertinti savo sukurtą vaidmenį, analizuoja asmeninius pasiekimus. ◆ Varto albumus, knygeles su savo namų, darželio, kiemo, miesto vaizdais. Gėrasi tėviškės gamtos vaizdais, grožisi namų įvairove. Kuria kompozicijas iš skrituliukų, trikampiukų, kvadratėlių, bandydami atkartoti gamtos objektus, įvairius statinius. ◆ Švenčia kalendorines šventes, susipažįsta su etnokultūrinėmis tradicijomis. Dainuoja dainas susijusias su metų laikais, kalendorinėmis šventėmis. Daro proginius atvirukus, įvairius darbelius, kompozicijas, papuošalus sau, tėveliams, draugams.
--	---

Kūrybiškumas

Kūrybiškumo srityje vaikui ugdomas tobulėja:

- ◆ domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais;
- ◆ gebėjimas išvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, įsivaizduoti, fantazuoti;
- ◆ gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti;
- ◆ drąsiai veikti, daryti savaip.

VERTYBINĖ NUOSTATA

Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

ESMINIS GEBĖJIMAS

Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Vaizduotės žaidimai su dažų dėmėmis. ◆ Kūrybingumą skatinantys žaidimai. ◆ Priemonės tyrinėjimui panaudojant jutimus: rinkiniai pirštų tapybai, žaislinė tešla, smėlio ir vandens žaislai, popierius plėšymui ir „keverzojimui“. ◆ Vaidmenų žaidimai, naudojant daiktų pakaitalus. ◆ Veiklos organizavimas patalpose ir lauke. ◆ Žaidimai su vandeniu - patalpoje, lauke.
1-3 m. VAIKAS	VAIKO VEIKSENOS
	◆ Panaudoja daiktus neįprastais būdais, elgiasi su jais "neteisingai". Bando daiktus pritaikyti savo sumanytam žaidimui, veiklai. ◆ Eksperimentuoja įvairiomis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu, sūria tešla. ◆ Imituoja, improvizuoja, atkartoja gyvūnų, daiktų, gamtos reiškinių judesius, garsus. ◆ Piešia vienos ar kelių spalvų guašu: taškuoja, brūkšniuoja, keverzoja teptukais, storais pieštukais; bando maišyti spalvas, tikėdamasis išgauti naują spalvą. Įsivaizduoja, bando pasakoti, ką nupiešė. ◆ Su daiktu pakaitalais elgiasi taip, kaip elgtųsi su tikrais: lyg valgytų, virtų, plautų, lyg kur važiuotų. Mėgaujasi judesiu, veiksmu, nors jo rezultatas tik mintyse, tariamas. ◆ Naudoja gamtinę medžiagą (lapus, kankorėžius, gėles) dekoruodamas, papildydamas statinius iš smėlio.
3-6m. VAIKAS	PEDAGOGO VEIKLOS GAIRĖS
	◆ Kūrybiškas naujos medžiagos ir priemonių naudojimas. ◆ Užduotys, skatinančios vaikų mąstymą ir vaizduotę. ◆ Kūrybiniai meniniai projektai, parodos su šeimos nariais. ◆ Individualūs ir grupiniai meniniai projektai. ◆ Netradicinių kūrybiškumą skatinančių metodų taikymas (fantastiniai klausymai, kūrybiniai vaidinimai, pasakos kūrimas, fantastinio gyvūno piešimas). ◆ Statinių ir skulptūrų kūrimas iš tuščios taros ir kitų antrinių žaliavų. ◆ Nuotraukų, piešinių albumų, knygelių kūrimas. ◆ Sumanymų vaizdavimas meno kūrinuose.

VAIKO VEIKSENOS

- ◆ Klausosi skaitomų kūrinių, analizuoja, pratinasi aprėpti grupės visumą, interpretuoja, kuria, fantazuoja, kuria mįsles, pasakojimus pagal turimus paveikslėlius. Kuria pasakojimus pagal savo ir draugų dailės darbelius.
- ◆ Seka, inscenizuoja pasakas, mokosi pasakoti, atpasakoti, kurti pasakojimus, seka savo kūrybos pasakas. Pagal savo sumanymą iš žaislų, daiktų, taip pat dailės priemonėmis kuria dekoracijas, vaidinimo reikmenis.
- ◆ Aktyviai reiškia savo idėjas įvairiomis dailės priemonėmis, atranda spalvų pasaulį, piešia, tapo, aplikuoja savo darželį, aplinką, grupės žaislus, draugus, lipdo pagal sumanymą, mokosi maišyti dažus, štampuoja piršteliais, teptuku štampuku, spalvomis reiškia mintis, nuotaiką. Piešia individualiai ir bendrai.
- ◆ Eksperimentuodami mokosi atskirti natūralias medžiagas: medį, odą, audinį, gintarą, geležį, akmenį, molį, smėlį, šiaudą, popierių, skystas medžiagas. Siūlo idėjas, ką galima iš jų sukurti.
- ◆ Ieško kitokių technologinių sprendimų, kokiais būdais galima sukurti, pagaminti darbėlį, nupiešti piešinį, nulipdyti ar suklijuoti.
- ◆ Noriai dalyvauja meniniuose projektuose: bendradarbiaudami su kitomis grupėmis, parengia darbelius kartu su tėveliais, kuria, gamina žaislus, tariasi su vaikais dėl kūrybinių darbų pristatymo.
- ◆ Kuria ir žaidžia kūrybinius žaidimus, pritaikydamas įgytą patirtį kitų veiklų metu, panaudojant įvairias medžiagas bei technikas.

23. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinant vaikų pasiekimus pirmenybė teikiama vaikų vertybinėms nuostatomis ir gebėjimams. Vertinama socialinė, emocinė raida, pažinimas, fizinė raida, saugus ir adaptyvus elgesys. Vaikų pasiekimai interpretuojami individualiai, išaiškinamos geriau ir blogiau susiformavusios gebėjimų grupės. Vertinami konkretūs vaiko pasiekimai ir jo daroma pažanga, lyginant ankstesnius vaiko pasiekimus su dabartiniais. Vaikų pasiekimai viešai tarpusavyje nelyginami. Vaiko pasiekimai vertinami vadovaujantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu pagal šešis vaiko ugdymosi pasiekimų žingsnius arba atsižvelgiant į nustatytus jo specialiuosius ugdymosi poreikius. Vaiko pasiekimų lygis atsiskleidžia vaikui veikiant natūralioje ar tikslingai sukurtoje situacijoje.

Pasiekimų vertinimas yra neatskiriama ugdymo proceso dalis, padedanti pedagogui:

- ◆ Pažinti kiekvieną vaiką, atpažinti jo turimus pasiekimus skirtingose ugdymosi srityse, nustatyti individualų ugdymosi tempą, išsiaiškinti ugdymosi poreikius.
- ◆ Numatyti tolesnio vaiko ugdymosi rezultatus, atsižvelgiant į jo ugdymosi poreikius, pasiekimus bei daromą pažangą, atrinkti tinkamesnį ugdymo turinį, būdus, priemones, aplinką ir kt.
- ◆ Numatyti, kaip ugdymas bus individualizuojamas, pritaikomas kiekvienam vaikui pagal jo interesus, polinkius, lūkesčius, galimybes, turimą patirtį.
- ◆ Nuolat stebėti, ko ir kaip vaikas mokosi, ko išmoko, kokius sunkumus patyrė, kaip juos įveikė ir į tai atsižvelgiant koreguoti ugdymo procesą.
- ◆ Nustatyti, ar vaikų ugdymo organizavimas buvo veiksmingas, ar vaikui pavyko pasiekti iki tam tikro laikotarpio numatytų ugdymosi rezultatų.
- ◆ Atrinkti ir pateikti tėvams aktualią informaciją apie jų vaikų ugdymąsi, motyvuojančią juos aktyviai įsitraukti į vaikų ugdymą įstaigoje.
- ◆ Pateikti objektyvią informaciją apie vaiko ar vaikų grupės ugdymąsi kitiems specialistams bei įstaigos administracijai.

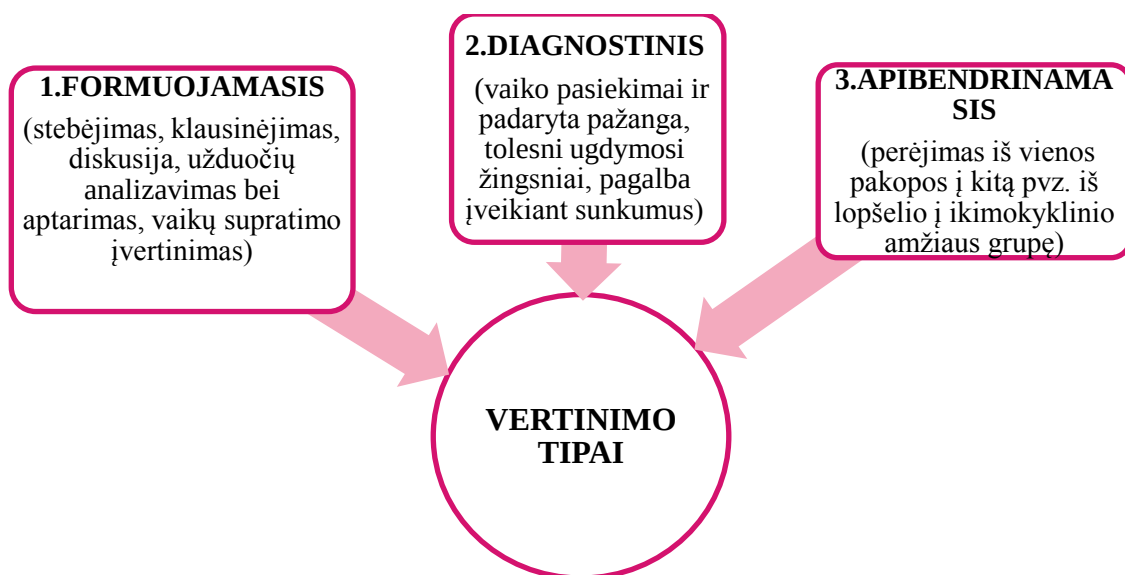
Vertinimo medžiaga dokumentuojama vaiko pasiekimų aplanke. Vaikų pasiekimai vertinami du kartus per metus, pasitelkiant ugdymosi pasiekimų diagrama pagal pasiekimų žingsnius. Pirminis vertinimas atliekamas spalio – lapkričio mėnesį (išsiaiškinami realūs vaiko gebėjimai, patirtis, kas sekasi geriau, kas sunkiau, numatomas tolesnis ugdymo tikslas ir uždaviniai (priedas Nr.1), antras - pavasarį - gegužės mėnesį (nustatoma individuali kiekvieno vaiko pažanga, pasiekta per metus, apibendrinami įvykę pokyčiai) (priedas Nr.2). Vaiko pasiekimų aprašai saugomi ir kaupiami individualiuose segtuvuose. Juose esanti informacija yra prieinama tik vaiko šeimos nariams bei

pedagogams. Tėvams informacija pateikiama individualių pokalbių ar konsultacijų metu. Vaiko vertinimo duomenys neviešinami, garantuojamas jų laikymo saugumas.



13 pav. Vaiko pasiekimų vertinimo metodai

Pedagogas renkasi vertinimo tipą tam, kad gebėtų diagnozuoti esamą padėtį, ugdymosi perspektyvą, apibendrinti tam tikro etapo pasiekimus.



14pav. Pažangos ir pasiekimų vertinimo tipai

VAIKO UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Vaiko v., p., _____ Vaiko amžius _____ m. (201 - 09-)

Vaiko amžius _____ m. (201 - 05-)

AMŽIUS		0-3 metai			4-6 metai						
Žingsniai		1	2	3	4	5	6	7			
Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai											
Fizinis aktyvumas											
Emocijų suvokimas ir raiška											
Savireguliacija ir savikontrolė											
Savivoka ir savigarba											
Santykiai su suaugusiais											
Santykiai su bendraamžiais											
Sąsakinė kalba											
Rašytinė kalba											
Aplinkos pažinimas											
Skaičiavimas ir matavimas											
Meninė raiška											
Estetinis suvokimas											
Iniciatyvumas ir atkaklumas											
Tyrinėjimai											
Problemų sprendimas											
Kūrybiškumas											
Mokėjimas mokytis											
VAIKO UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ SRITYS											

INDIVIDUALIOS VAIKO UGDYMO SI PAŽANGOS ANALIZĖ (PAVASARIS)
IŽVELGTI VAIKO UGDYMO SI POKYČIUS

Vaiko vardas, pavardė, amžius.....

SVEIKAS.....

ORUS.....

BENDRAUJANTIS.....

SMALSUS.....

KURIANTIS.....

SĖKMINGAI BESIUGDANTIS.....

LITERATŪRA

1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
2. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
3. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Švietimo ir mokslo ministerija, 2006.
4. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Šviesa, 2014.
5. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Minklės leidyba, 2001.
6. K. Hille, P. Evanschitzky, A. Bauer „3-6 metų vaiko raida. Psichologiniai pagrindai ikimokyklinio amžiaus ugdytojams“. Tytoalba, 2015.
7. D.T. Dodge, L.J. Colker. C. Heroman. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas“. Presvika, 2008.
8. R. Žukauskienė „Raidos psichologija“. Margi raštai, 2002.
9. O. Monkevičienė Vaikų darželių programa Vėrinėlis, VV., - 1993
10. N. Grinevičienė „Mažylių žaidimai“. Šviesa, 1999.
11. A. Erkert „Žaidimai agresijai įveikti“. Presvika, 2011.
12. A. Petrulytė „Kūrybiškumo ugdymas mokant“. Presvika, 2001.
13. Daniel P. Hallahan, James M. Kauffman „Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas“. Alma litera, 2013.
14. R. Giedrienė „Specifiniai mokymosi sutrikimai ir vaiko socializacija“. Vilnius: VPU leidykla, 2001.
15. V. East, L. Evans „Vienu žvilgsniu: praktinis vaiko specialiųjų poreikių tenkinimo vadovas“. Vilnius: Tytoalba, 2008.
16. D. Hallahan, J.M. Kauffman „Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas“. Vilnius: Alma littera, 2003.
17. Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo ministerija „Geros mokyklos koncepcija“. Vilnius, 2015m.
18. www.ikimokyklinis.lt
19. www.smm.lt
20. upc.smm.lt

